ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PRIIT PIKAMÄE
της 17ης Ιουνίου 2021 [1]

Υπόθεση C-894/19 P

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
κατά

UZ

«Αίτηση αναιρέσεως – Υπαλληλική υπόθεση – Υπάλληλος – Πειθαρχική διαδικασία – Ηθική παρενόχληση – Πειθαρχική ποινή – Υποβιβασμός ενός βαθμού – Απόρριψη της αιτήσεως αρωγής της αναιρεσείουσας – Προσφυγή ακυρώσεως – Άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Απαίτηση αντικειμενικής αμεροληψίας – Δικαίωμα ακροάσεως»

I. Εισαγωγή

1. Με την αίτηση αναιρέσεως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της 20ής Σεπτεμβρίου 2019, UZ κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (T-47/18, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2019:650), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, ακύρωσε την από 27 Φεβρουαρίου 2017 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Κοινοβουλίου περί επιβολής στην UZ της πειθαρχικής ποινής του υποβιβασμού από τον βαθμό AD 13, κλιμάκιο 3, στον βαθμό AD 12, κλιμάκιο 3, με μηδενισμό των μορίων αξιολογήσεως που αποκτήθηκαν στον βαθμό AD 13, αφετέρου, απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

2. Με την ανταναίρεσή της, η UZ ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κατά το μέρος με το οποίο το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε το αίτημά της να ακυρωθεί η απόφαση με την οποία απορρίφθηκε η αίτησή της για παροχή αρωγής.

3. Κατόπιν αιτήματος του Δικαστηρίου, οι παρούσες προτάσεις θα επικεντρωθούν στο πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως, ο οποίος αφορά την προβαλλόμενη έλλειψη αμεροληψίας του Κοινοβουλίου κατά τη διενέργεια της πειθαρχικής έρευνας εις βάρος της UZ. Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο κακώς έκρινε ότι οι υπάλληλοι που ορίστηκαν υπεύθυνοι για τη διενέργεια της έρευνας δεν παρείχαν επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας ως προς την αμεροληψία τους. Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι το συμπέρασμα αυτό του Γενικού Δικαστηρίου στηρίχθηκε, πρώτον, σε παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών και, δεύτερον, σε εσφαλμένο νομικό χαρακτηρισμό της έννοιας της «αντικειμενικής αμεροληψίας».

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

4. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αποφανθεί σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής των αρχών που διέπουν την ήδη ισχύουσα σε διάφορους τομείς της έννομης τάξεως της Ένωσης έννοια της «αντικειμενικής αμεροληψίας» και στις υπαλληλικές υποθέσεις και, ειδικότερα, στη διεξαγόμενη στο πλαίσιο πειθαρχικών διαδικασιών διοικητική έρευνα.

II. Το νομικό πλαίσιο

5. Το άρθρο 24 του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση ένδικης διαφοράς (στο εξής: ΚΥΚ), προβλέπει τα εξής:

«Η Ένωση παρέχει βοήθεια στον υπάλληλο, ιδίως σε περίπτωση διώξεως των δραστών απειλών, προσβολών, εξυβρίσεων ή αποπειρών εναντίον του προσώπου και της περιουσίας είτε του ιδίου είτε των μελών της οικογενείας του, λόγω της ιδιότητάς του ή των καθηκόντων του.

Η Ένωση επανορθώνει αλληλεγγύως τις ζημίες που έχουν προκληθεί στην περίπτωση αυτή στον υπάλληλο στο μέτρο που ο τελευταίος δεν είναι, εκ δόλου ή βαρείας αμελείας, υπαίτιος των ζημιών αυτών και εφόσον δεν έχει δυνηθεί να επιτύχει επανόρθωση από το δράστη.»

6. Το άρθρο 86 του ΚΥΚ ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε παράλειψη των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει υπάλληλος ή τέως υπάλληλος δυνάμει του παρόντος κανονισμού η οποία γίνεται εκουσίως ή εξ αμελείας, αποτελεί λόγο πειθαρχικής κυρώσεως.

2. Όταν η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή [(ΑΔΑ)] ή η OLAF [Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης] λαμβάνουν γνώση αποδεικτικών στοιχείων για παράλειψη υποχρεώσεων κατά την έννοια της παραγράφου 1, μπορούν να κινούν διαδικασία διοικητικής έρευνας με σκοπό να εξακριβωθεί η ύπαρξη της παράλειψης αυτής.

3. Οι πειθαρχικοί κανόνες, διαδικασίες και μέτρα, καθώς και οι κανόνες και διαδικασίες που αφορούν τις διοικητικές έρευνες, καθορίζονται στο Παράρτημα ΙΧ.»

7. Κατά το άρθρο 3 του παραρτήματος ΙΧ του ΚΥΚ:

«Με βάση την αναφορά που συντάχθηκε για την έρευνα, αφού κοινοποιηθούν στον ενδιαφερόμενο υπάλληλο όλα τα στοιχεία του φακέλου και μετά από ακρόαση του ενδιαφερόμενου υπαλλήλου, η [ΑΔΑ] μπορεί:

α) να αποφασίζει ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή καμία κατηγορία κατά του υπαλλήλου· τότε, ο τελευταίος ενημερώνεται σχετικά γραπτώς· ή

β) να αποφασίζει ότι, ακόμη και εάν υπάρχει ή φαίνεται να υπάρχει παράβαση συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις, δεν πρέπει να ληφθούν πειθαρχικά μέτρα και, ενδεχομένως, να απευθύνει στον υπάλληλο προειδοποίηση· ή

γ) σε περίπτωση παράβασης συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις, κατά την έννοια του άρθρου 86 του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης:

i) να αποφασίζει να κινήσει την πειθαρχική διαδικασία που προβλέπεται στο τμήμα 4 του παρόντος Παραρτήματος, ή

ii) να αποφασίζει να κινήσει πειθαρχική διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου.»

8. Το άρθρο 16 του παραρτήματος αυτού ορίζει στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος ακούεται από το συμβούλιο· στην ακρόαση, μπορεί να αναπτύξει έγγραφες ή προφορικές παρατηρήσεις, αυτοπροσώπως ή μέσω αντιπροσώπου. Μπορεί να καλεί μάρτυρες.

2. Το όργανο εκπροσωπείται ενώπιον του συμβουλίου από υπάλληλο ειδικά εξουσιοδοτημένο από την αρμόδια για τους διορισμούς αρχή, ο οποίος διαθέτει τα ίδια δικαιώματα με τον ενδιαφερόμενο υπάλληλο.»

9. Το άρθρο 22 του εν λόγω παραρτήματος έχει ως εξής:

«1. Μετά από ακρόαση του υπαλλήλου, η [ΑΔΑ] λαμβάνει απόφαση κατά τα προβλεπόμενα στα άρθρα 9 και 10 του παρόντος Παραρτήματος, εντός δύο μηνών από τη λήψη της γνώμης του συμβουλίου. Η απόφαση πρέπει να αιτιολογείται.

2. Εάν η [ΑΔΑ] αποφασίσει να περατώσει την υπόθεση χωρίς να επιβάλλει πειθαρχική κύρωση, ενημερώνει αμελλητί τον ενδιαφερόμενο υπάλληλο γραπτώς. Ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος μπορεί να ζητήσει να συμπεριληφθεί η απόφαση αυτή στον ατομικό του φάκελο.»

III. Το ιστορικό της διαφοράς και η επίδικη απόφαση

10. Το ιστορικό της διαφοράς προκύπτει από τις σκέψεις 1 έως 27 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και μπορεί, για τις ανάγκες της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως, να συνοψισθεί ως ακολούθως.

11. Η UZ κατείχε θέση προϊσταμένης μονάδας στο Κοινοβούλιο από την 1η Ιανουαρίου 2009. Τελευταία, είχε καταταγεί στον βαθμό AD 13, κλιμάκιο 3.

12. Στις 24 Ιανουαρίου 2014 δεκατέσσερα από τα δεκαπέντε μέλη της μονάδας της (στο εξής: καταγγέλλοντες) υπέβαλαν στον γενικό γραμματέα του Κοινοβουλίου αίτηση αρωγής, δυνάμει του άρθρου 24 του ΚΥΚ, ισχυριζόμενοι ότι είχαν υποστεί ηθική παρενόχληση από την UZ.

13. Κατόπιν της αιτήσεως αυτής, ο γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως Προσωπικού (στο εξής: ΓΔ Προσωπικού) γνωστοποίησε στους καταγγέλλοντες ότι είχαν ληφθεί προσωρινά μέτρα. Τα ληφθέντα μέτρα περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, την ανάθεση της διαχειρίσεως του προσωπικού της συγκεκριμένης μονάδας σε άλλο πρόσωπο και την κίνηση διοικητικής έρευνας.

14. Κατόπιν της αποφάσεως περί κινήσεως διοικητικής έρευνας, η UZ έτυχε ακροάσεως στις 20 Νοεμβρίου 2014 από τον γενικό διευθυντή της ΓΔ Προσωπικού.

15. Κατόπιν συντάξεως δύο αναφορών, στις 3 Μαρτίου και 17 Νοεμβρίου 2015, έλαβε χώρα ακρόαση της UZ στις 17 Ιουνίου και στις 2 Δεκεμβρίου 2015 αντιστοίχως, από τον γενικό διευθυντή της ΓΔ Προσωπικού.

16. Με έγγραφο της 6ης Ιανουαρίου 2016, η UZ ενημερώθηκε από τον γενικό γραμματέα του Κοινοβουλίου για την παραπομπή της υποθέσεως στο πειθαρχικό συμβούλιο λόγω παραβάσεως των εκ του ΚΥΚ υποχρεώσεων. Η UZ έτυχε ακροάσεως ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου στις 17 Φεβρουαρίου, 9 Μαρτίου, 8 Απριλίου και 26 Μαΐου 2016.

17. Στις 25 Ιουλίου 2016 το πειθαρχικό συμβούλιο εξέδωσε ομόφωνα γνώμη με την οποία, πρώτον, πρότεινε στην αρμόδια για τους διορισμούς αρχή (στο εξής: ΑΔΑ) να επιβάλει κυρώσεις για το σύνολο των παραπτωμάτων που είχε διαπράξει η UZ με συνολική συνιστάμενη σε υποβιβασμό και, δεύτερον, ζήτησε από την ΑΔΑ να εξετάσει σοβαρά το ενδεχόμενο τοποθετήσεως της UZ σε άλλη θέση εντός της Γενικής Γραμματείας.

18. Με απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, ο Γενικός Γραμματέας του Κοινοβουλίου εξουσιοδότησε τον γενικό διευθυντή της ΓΔ Προσωπικού να τον εκπροσωπήσει κατά την προβλεπόμενη στο άρθρο 22 του παραρτήματος IX του ΚΥΚ ακρόαση της UZ και του ανέθεσε να του διαβιβάσει τυχόν παρατηρήσεις της επί της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου, η οποία της είχε κοινοποιηθεί στις 7 Σεπτεμβρίου 2016.

19. Με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 4ης Οκτωβρίου 2016, ο γενικός διευθυντής της ΓΔ Προσωπικού κάλεσε την UZ να προσέλθει σε ακρόαση στις 20 Οκτωβρίου 2016, σύμφωνα με το άρθρο 22, παράγραφος 1, του ΚΥΚ, προκειμένου να της παρασχεθεί η δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις της επί της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου.

20. Στις 14 Νοεμβρίου 2016 έλαβε χώρα ακρόαση της UZ από τον γενικό διευθυντή της ΓΔ Προσωπικού. Κατά την ακρόαση αυτή, η προσφεύγουσα υπέβαλε υπόμνημα και ζήτησε την αρωγή του Κοινοβουλίου λόγω απειλών εις βάρος της από μέλη της μονάδας της.

21. Κατόπιν προτάσεως του γενικού διευθυντή της ΓΔ Προσωπικού, η UZ τοποθετήθηκε, προσωρινώς, σε άλλη μονάδα.

22. Με απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2017, ο Γενικός Γραμματέας του Κοινοβουλίου επέβαλε στην UZ την πειθαρχική ποινή του υποβιβασμού, εντός της ίδιας ομάδας καθηκόντων, από τον βαθμό AD 13, κλιμάκιο 3, στον βαθμό AD 12, κλιμάκιο 3, με μηδενισμό των αποκτηθέντων στον προηγούμενο βαθμό AD 13 μορίων αξιολογήσεως (στο εξής: επίδικη απόφαση).

23. Με έγγραφο της 6ης Ιουνίου 2017, η προσφεύγουσα υπέβαλε ενώπιον της ΑΔΑ του Κοινοβουλίου διοικητική ένσταση κατά της επίδικης αποφάσεως.

24. Με έγγραφο της 14ης Ιουνίου 2017, η UZ υπέβαλε ένσταση ενώπιον του Γενικού Γραμματέα του Κοινοβουλίου κατά της σιωπηρής απορρίψεως της αιτήσεώς της για παροχή αρωγής. Με έγγραφο της 20ής Ιουλίου 2017, ο γενικός διευθυντής της ΓΔ Προσωπικού απέρριψε την εν λόγω αίτηση αρωγής.

25. Με έγγραφο της 6ης Οκτωβρίου 2017, ο Πρόεδρος του Κοινοβουλίου απέρριψε τις ενστάσεις της UZ που ασκήθηκαν με τα έγγραφα της 6ης και 14ης Ιουνίου 2017.

IV. Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

26. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 29 Ιανουαρίου 2018, η UZ άσκησε προσφυγή με την οποία ζήτησε, αφενός, την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως και, αφετέρου, την ακύρωση της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η αίτησή της για παροχή αρωγής.

27. Το Κοινοβούλιο ζήτησε την απόρριψη της προσφυγής.

A. Επί του αιτήματος ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως

28. Προς στήριξη του αιτήματός της περί ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, η UZ προέβαλε δύο λόγους ακυρώσεως, οι οποίοι αντλούνταν, ο μεν πρώτος, από έλλειψη νομιμότητας της διοικητικής έρευνας, ο δε δεύτερος, από πλημμελή διεξαγωγή των εργασιών του πειθαρχικού συμβουλίου και από έλλειψη ακροάσεως εκ μέρους της αρμόδιας αρχής κατά το πέρας των εν λόγω εργασιών.

1. Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως με τον οποίο προβλήθηκε έλλειψη νομιμότητας της διοικητικής έρευνας

29. Στο πλαίσιο του πρώτου λόγου ακυρώσεως, η UZ υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι δύο εκ των επιφορτισμένων με τη διοικητική έρευνα υπαλλήλων, ήτοι ο υπεύθυνος για το «πειθαρχικό» σκέλος και ο υπεύθυνος για το σκέλος που αφορούσε την «παρενόχληση», δεν παρείχαν τα αναγκαία εχέγγυα ανεξαρτησίας και αμεροληψίας ώστε να λάβουν μέρος στην επίμαχη έρευνα.

30. Πρώτον, όσον αφορά τη φερόμενη έλλειψη αμεροληψίας του υπευθύνου για το «πειθαρχικό» σκέλος της έρευνας, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε, στη σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι από τη μαρτυρία ενός εκ των καταγγελλόντων προέκυπτε ότι ο καταγγέλλων αυτός είχε συναντηθεί με ένα μέλος της ΓΔ Προσωπικού πριν από την έναρξη της έρευνας και ότι, κατά τη συνάντηση αυτή, ανέφερε στο εν λόγω μέλος, στο οποίο στη συνέχεια ανατέθηκε η διεξαγωγή της έρευνας, ότι η UZ, και ειδικότερα διά του συζύγου της, είχε υποβάλει καταγγελία εναντίον του στην OLAF «για λόγους εκδίκησης», σχετικά με φερόμενες παρατυπίες.

31. Κατά το Δικαστήριο, μια τέτοια μαρτυρία μπορούσε να δημιουργήσει εύλογες αμφιβολίες στην UZ ως προς την αμεροληψία του υπευθύνου της έρευνας, ο οποίος θα μπορούσε να έχει επηρεαστεί από τον ιδιαιτέρως κακόβουλο, όπως του είχε μεταφερθεί, χαρακτήρα της φερόμενης συμπεριφοράς της.

32. Το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 53 έως 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι, αφ' ης στιγμής η UZ είχε πληροφορήσει το Κοινοβούλιο, κατά την ακρόασή της στις 14 Νοεμβρίου 2016, για τη συγκεκριμένη έλλειψη αμεροληψίας, το Κοινοβούλιο μπορούσε να επιλέξει ως υπεύθυνο της έρευνας ένα πρόσωπο που να μην είχε καμία προηγούμενη γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως.

33. Δεύτερον, όσον αφορά την προβαλλόμενη έλλειψη αμεροληψίας του υπευθύνου για το σχετικό με την «παρενόχληση» σκέλος της έρευνας, το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 57 της εν λόγω αποφάσεως, διαπίστωσε ότι από τις εξηγήσεις που παρέσχε το Κοινοβούλιο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση προέκυψε ότι, πριν οριστεί υπεύθυνος για τη διεξαγωγή του σκέλους της έρευνας που αφορούσε την «παρενόχληση», ο συγκεκριμένος υπάλληλος είχε προεδρεύσει

της συμβουλευτικής επιτροπής για την ηθική παρενόχληση και την πρόληψη αυτής στον χώρο εργασίας. Το πόρισμα της εν λόγω επιτροπής ήταν ότι η διεύθυνση της υπηρεσιακής μονάδας της οποίας προϊστάμενη ήταν η UZ έπρεπε να ανατεθεί σε άλλο πρόσωπο.

34. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, ο συγκεκριμένος υπάλληλος, όταν ορίστηκε υπεύθυνος για το σκέλος της έρευνας που αφορούσε την «παρενόχληση», ενδέχεται, λαμβανομένου υπόψη του πορίσματος της εν λόγω επιτροπής, να είχε ήδη σχηματίσει αρνητική γνώμη για την UZ. Το γεγονός αυτό μπορούσε να θέσει υπό αμφισβήτηση την αντικειμενική αμεροληψία του.

35. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι το Κοινοβούλιο, ορίζοντας υπεύθυνους για τη διεξαγωγή της έρευνας τους δύο υπαλλήλους που ενδέχεται να είχαν προηγούμενη γνώση της υποθέσεως, δεν παρέσχε επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου.

36. Τρίτον, στη σκέψη 60 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε την πάγια νομολογία κατά την οποία μια διαδικαστική πλημμέλεια μπορεί να δικαιολογήσει την ακύρωση μιας πράξεως, μόνον εάν, ελλείψει της πλημμέλειας αυτής, η διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα.

37. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η επίμαχη διοικητική έρευνα, αν είχε διεξαχθεί με επιμέλεια και αμεροληψία, μπορούσε να έχει οδηγήσει σε διαφορετική αρχική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και να μην καταλήξει κατ' ανάγκην στην επιβολή πειθαρχικής ποινής.

38. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι έπρεπε να γίνει δεκτό το αίτημα της UZ για ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.

39. Ωστόσο, για λόγους ορθής απονομής της δικαιοσύνης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε σκόπιμο να εξετάσει και τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως.

2. Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως με τον οποίο προβλήθηκε πλημμελής διεξαγωγή των εργασιών του πειθαρχικού συμβουλίου και έλλειψη ακροάσεως από την αρμόδια αρχή κατά το πέρας των εργασιών αυτών

40. Προς στήριξη του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, η UZ υποστήριξε, πρώτον, ότι το Κοινοβούλιο δεν μπορούσε να εκπροσωπείται νομίμως, σε μία από τις έξι συνεδριάσεις του, από δύο υπαλλήλους και ότι οι εκπρόσωποι του Κοινοβουλίου κακώς παρέμειναν στην αίθουσα συνεδριάσεων προκειμένου να διασκεφθούν με τα μέλη του πειθαρχικού συμβουλίου. Δεύτερον, η UZ υποστήριξε ότι μόνον ο Γενικός Γραμματέας του Κοινοβουλίου είναι αρμόδιος για την ακρόαση υπαλλήλου πριν αποφασίσει την επιβολή πειθαρχικής ποινής σε αυτόν. Όμως, κατά τους ισχυρισμούς της, τέτοια ακρόαση δεν έλαβε χώρα.

41. Το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 102 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκανε δεκτό τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως. Δεδομένου ότι η υπόμνηση του σκεπτικού του Γενικού Δικαστηρίου ως προς τα ζητήματα που τίθενται με τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως παρουσιάζει περιορισμένο ενδιαφέρον για την ανάλυση της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως στο πλαίσιο των παρουσών προτάσεων, αρκεί επ' αυτού η παραπομπή στις σκέψεις 68 έως 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Β. Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση αρωγής

42. Ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η UZ υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι το Κοινοβούλιο κακώς απέρριψε την αίτηση αρωγής που η ίδια υπέβαλε στο εν λόγω θεσμικό όργανο.

43. Δεδομένου ότι ο λόγος αυτός δεν σχετίζεται με την πραγματοποιούμενη με τις παρούσες προτάσεις ανάλυση, αρκεί η επισήμανση ότι το αίτημα ακυρώσεως της αποφάσεως περί απορρίψεως της αιτήσεως αρωγής απορρίφθηκε από το Γενικό Δικαστήριο με την αιτιολογία που διαλαμβάνεται, ιδίως, στις σκέψεις 107 έως 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

44. Βάσει των ανωτέρω εκτιμήσεων, το Γενικό Δικαστήριο, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, αφενός, ακύρωσε την επίδικη απόφαση και, αφετέρου, απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

V. Τα αιτήματα των διαδίκων

Α. Τα αιτήματα της αιτήσεως αναιρέσεως

45. Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, το Κοινοβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και, κατά συνέπεια,

– να απορρίψει τη σε πρώτο βαθμό ασκηθείσα προσφυγή·

– να κρίνει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά έξοδά του όσον αφορά την παρούσα διαδικασία·

– να καταδικάσει την UZ στα δικαστικά έξοδα της πρωτοβάθμιας διαδικασίας.

46. Με το υπόμνημά της επί της αιτήσεως αναιρέσεως, η UZ ζητεί από το Δικαστήριο:

– να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και

– να καταδικάσει το Κοινοβούλιο στα δικαστικά έξοδα αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας.

Β. Τα αιτήματα της ανταναιρέσεως

47. Με την ανταναίρεσή της, η UZ ζητεί από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κατά το μέρος με το οποίο απορρίφθηκε το αίτημα ακυρώσεως της αποφάσεως περί απορρίψεως της αιτήσεως αρωγής της και,

– μετά ταύτα, να ακυρώσει την απόφαση του Κοινοβουλίου περί απορρίψεως της αιτήσεως αρωγής καθώς και,

– να καταδικάσει το Κοινοβούλιο στα δικαστικά έξοδα αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας.

48. Με το υπόμνημά του επί της ανταναιρέσεως, το Κοινοβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο:

– να απορρίψει την ανταναίρεση ως εν μέρει απαράδεκτη, όσον αφορά τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, και ως αβάσιμη στο σύνολό της, και

– να καταδικάσει την UZ στα δικαστικά έξοδα.

VI. Νομική ανάλυση

Α. Οι προβαλλόμενοι από το Κοινοβούλιο λόγοι αναιρέσεως και το εύρος της διενεργητέας εξετάσεως

49. Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, το Κοινοβούλιο προβάλλει τρεις λόγους. Με τον *πρώτο λόγο αναιρέσεως*, ο οποίος αφορά τις σκέψεις 54, 58 και 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, προβάλλεται πλάνη περί το δίκαιο, παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών και έλλειψη αιτιολογίας, όσον αφορά το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου ότι η διενεργηθείσα από το Κοινοβούλιο έρευνα έπασχε από έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας. Με τον *δεύτερο λόγο αναιρέσεως*, ο οποίος βάλλει κατά της σκέψεως 72 της αποφάσεως αυτής, προβάλλεται πλάνη περί το δίκαιο, παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών και έλλειψη αιτιολογίας, όσον αφορά το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου περί παραβίασης της αρχής της ισότητας των όπλων κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου. Με τον *τρίτο λόγο αναιρέσεως*, ο οποίος βάλλει κατά των σκέψεων 90, 99 και 102 της εν λόγω αποφάσεως, προβάλλεται πλάνη περί το δίκαιο, παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών και έλλειψη αιτιολογίας, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, καθόσον αυτό έκρινε ότι υπήρξε προσβολή του δικαιώματος ακροάσεως της UZ.

50. Ο *πρώτος λόγος αναιρέσεως* αποτελείται από τέσσερα σκέλη. Όπως επισημάνθηκε στην εισαγωγή, οι παρούσες προτάσεις θα εστιάσουν αποκλειστικά στο *πρώτο σκέλος* του συγκεκριμένου λόγου αναιρέσεως. Ως εκ τούτου, θα περιοριστώ στη συνέχεια στην παρουσίαση των σχετικών με το σκέλος αυτό επιχειρημάτων που προβάλλει το Κοινοβούλιο.

51. Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, στις σκέψεις 52, 58 και 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι δύο υπεύθυνοι της έρευνας, ήτοι, αφενός, ο επιφορτισμένος με το «πειθαρχικό» σκέλος της διοικητικής έρευνας και, αφετέρου, ο υπεύθυνος για το σχετικό με την «παρενόχληση» σκέλος αυτής, δεν παρείχαν επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας ως προς την αντικειμενική αμεροληψία τους, στηρίχθηκε σε παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών καθώς και σε εφαρμογή εσφαλμένων νομικών κριτηρίων κατά τον προσδιορισμό της έννοιας της «αντικειμενικής αμεροληψίας», και, παρέβη το άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

52. Κατά το Κοινοβούλιο, η εκ μέρους του υπευθύνου για το «πειθαρχικό» σκέλος της έρευνας προηγούμενη γνώση, απλώς και μόνον, των πραγματικών περιστατικών, ιδίως όταν η γνώση αυτή είναι περιορισμένη και στιγμιαία ή ακόμη και ελλιπής, όπως εν προκειμένω, δεν είναι, αφ' εαυτής, ικανή να δημιουργήσει άνευ ετέρου εύλογη αμφιβολία η οποία να δικαιολογεί τον ορισμό άλλου υπευθύνου που να μην έχει καμία προηγούμενη γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως. Επιπλέον, κατά το Κοινοβούλιο, το Γενικό Δικαστήριο ουδόλως εξέτασε κατά πόσον οι προβληθείσες εκτιμήσεις της UZ μπορούσαν πράγματι να δικαιολογήσουν εύλογη αμφιβολία ως προς την αντικειμενική αμεροληψία των διενεργησάντων

την έρευνα. Κατά το Κοινοβούλιο, στην προκειμένη περίπτωση, οι εκτιμήσεις αυτές δεν δικαιολογούσαν την ανάγκη διορισμού άλλων υπευθύνων για τη διεξαγωγή της έρευνας, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της μη υπάρξεως συγκρούσεως συμφερόντων μεταξύ των εν λόγω υπευθύνων της έρευνας και της προσφεύγουσας.

53. Από την ως άνω συνοπτική παράθεση των επιχειρημάτων μπορεί να συναχθεί ότι τα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο της υπό κρίση ένδικης διαφοράς, αφορούν, κατ' ουσίαν, δύο βασικά ζητήματα: αφενός, την έννοια της «αμεροληψίας» και, αφετέρου, τη δυνατότητα εφαρμογής της έννοιας αυτής σε περίπτωση όπως η επίμαχη εν προκειμένω. Προκειμένου να αναλυθούν τα εν λόγω νομικά ζητήματα κατά δομημένο και λογικό τρόπο, είναι αναγκαίο να διευκρινιστεί, πρώτον, σε ποιους τομείς της έννομης τάξης της Ένωσης έχει κατά κανόνα εφαρμογή η έννοια αυτή και, δεύτερον, αν οι υπαλληλικές υποθέσεις συγκαταλέγονται στους τομείς αυτούς. Μόνο μετά από εξέταση των νομικών αυτών ζητημάτων θα καταστεί δυνατόν να διαπιστωθεί εάν το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο και κατά πόσον ο προβαλλόμενος από το Κοινοβούλιο λόγος αναιρέσεως μπορεί να θεωρηθεί βάσιμος. Οι σκέψεις που θα εκτεθούν στη συνέχεια ακολουθούν αυτή τη δομή.

Β. Η έννοια της «αμεροληψίας» στο δίκαιο της Ένωσης

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

54. Κατά τη συνήθη έννοιά του, ο όρος «αμεροληψία» σημαίνει «ουδετερότητα». Αναφέρεται στην ιδιότητα ή στο χαρακτηριστικό κάποιου ο οποίος δεν διάκειται ευνοϊκότερα προς ένα μέρος εις βάρος άλλου ή κάποιου ο οποίος είναι αντικειμενικός, ορθός και δίκαιος [2]. Τούτου λεχθέντος, πρέπει να επισημανθεί ότι το δίκαιο της Ένωσης αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην αμεροληψία όσων αναλαμβάνουν την άσκηση συγκεκριμένου λειτουργήματος –κατά κανόνα σχετιζόμενου με τη λήψη αποφάσεων ή την επίλυση διαφορών– εντός της θεσμικής διαρθρώσεώς της, είτε πρόκειται για τους δικαστές και τους γενικούς εισαγγελείς [3] του Δικαστηρίου είτε για τους υπαλλήλους και τα μέλη του λοιπού προσωπικού των διαφόρων θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών. Τούτο οφείλεται ιδίως στο γεγονός ότι η έννομη τάξη της Ένωσης έχει υιοθετήσει πολλές αρχές που προέρχονται από τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της.

55. Πράγματι, μολονότι η Ένωση, ως υπερεθνικός οργανισμός, δεν αποτελεί η ίδια «κράτος» κατά τη θεωρία των πολιτικών επιστημών, εντούτοις είναι προφανές ότι οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση αρμοδιότητες οι οποίες προσιδιάζουν στα χαρακτηριστικά των ίδιων των κρατών μελών. Η αρχή της θεσμικής ισορροπίας που απορρέει από το άρθρο 13, παράγραφος 2, ΣΕΕ, κατά το οποίο «[κ]άθε θεσμικό όργανο [της Ένωσης] δρα εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του

[2] Η έννοια της «αμεροληψίας» είναι εγγενώς συνδεδεμένη με την έννοια της «δικαιοσύνης». Στη φιλοσοφία του δικαίου, η αμεροληψία θεωρείται προϋπόθεση ηθικής φύσεως, αναγκαία για τη διασφάλιση της ομοιόμορφης, και επομένως ισότιμης ή δίκαιης, εφαρμογής του νόμου στους πολίτες, ώστε να αποφεύγονται με τον τρόπο αυτό οι αυθαίρετες αποφάσεις (πρβλ. Petersen, J., *Nietzsches Genialität der Gerechtigkeit*, Βερολίνο 2008, σ. 102, και Drews, A., *Kants Naturphilosophie als Grundlage seines Systems*, Βερολίνο 1894, σ. 250). Συνεπάγεται την αποστασιοποίηση του κρίνοντος από τα προσωπικά του συμφέροντα καθώς και τη λήψη αποφάσεως ανεξαρτήτως της ιδιότητας του ενδιαφερομένου προσώπου (βλ., συναφώς, Guinchard, S., «La gestion des conflits d'intérêts du juge: entre statut et vertu», *Pouvoirs*, 2013/4, τεύχος υπ' αριθ. 147, σ. 39). Κατά την παράδοση, η οποία ανάγεται στον Μεσαίωνα, η αμεροληψία στην οποία στηρίζονται τα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών συμβολίζεται με την εικόνα μιας γυναίκας με δεμένα μάτια, μια αλληγορική προσωποποίηση εμπνεόμενη από τις θεότητες Iustitia και Θέμιδα, της ρωμαϊκής και ελληνικής μυθολογίας, αντιστοίχως.

[3] Βάσει του άρθρου 252, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αποστολή του γενικού εισαγγελέα είναι να διατυπώνει δημοσίως, με *πλήρη αμεροληψία* και ανεξαρτησία, αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων στις οποίες, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτείται η έκφραση της γνώμης του (πρβλ. αποφάσεις της 3ης Δεκεμβρίου 2015, Banif Plus Bank, C-312/14, EU:C:2015:794, σκέψη 33, και της 9ης Ιουνίου 2016, Pesce κ.λπ., C-78/16 και C-79/16, EU:C:2016:428, σκέψη 25).

ανατίθενται από τις Συνθήκες, σύμφωνα με τις διαδικασίες, τους όρους και τους σκοπούς τους οποίους προβλέπουν» [4], αποσκοπεί ακριβώς στη διασφάλιση του αμοιβαίου σεβασμού, εντός της Ένωσης, των εξουσιών που απονέμονται στα θεσμικά όργανα. Το ίδιο ισχύει και για την αναγνώριση των οικουμενικών αξιών που προκύπτουν εκ «των απαράβατων και αναφαίρετων δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας και του κράτους δικαίου», όπως μνημονεύονται στο προοίμιο της Συνθήκης ΕΕ. Διάφορες διατάξεις των Συνθηκών, και ιδίως του Χάρτη, διασφαλίζουν τον σεβασμό των αρχών αυτών από την Ένωση κατά την άσκηση των εξουσιών της. Στο παρόν στάδιο της εξελίξεώς της, η έννομη τάξη της Ένωσης παρουσιάζει αξιοσημείωτες ομοιομορφίες με τις έννομες τάξεις των κρατών μελών της.

56. Υπό διαφορετική οπτική γωνία, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η διασφάλιση των εν λόγω αρχών και αξιών συνιστά επιτακτική προϋπόθεση για τη μεταβίβαση εξουσιών στην Ένωση. Καθ' όσον η Ένωση αποκτά όλο και περισσότερες αρμοδιότητες που παλαιότερα ανήκαν στα κράτη μέλη, υποκαθιστώντας τα τελευταία, η έννομη τάξη της πρέπει να εξελίσσεται κατά τρόπον ώστε να αντανακλά τις αξίες και τις αρχές των κρατών μελών. Εξάλλου, δεδομένου ότι το δίκαιο της Ένωσης συχνά απαιτείται να τεθεί σε εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο, για παράδειγμα, μέσω της μεταφοράς μιας οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο από τα εθνικά νομοθετικά όργανα ή μέσω της εκδόσεως διοικητικών πράξεων από τις εθνικές αρχές, πρέπει να διασφαλίζεται ομοιογένεια αξιών και αρχών [5]. Η ομοιογένεια αυτή είναι απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία κάθε συστήματος διοικήσεως σε περισσότερα επίπεδα, είτε πρόκειται για μια χώρα με ομοσπονδιακή δομή είτε για ένα σύστημα περιφερειακής ενοποιήσεως, όπως η Ένωση.

57. Όσον αφορά ειδικότερα την έννοια της «αμεροληψίας», πρέπει να σημειωθεί ότι, δεδομένου ότι η έννοια αυτή αναγνωρίζεται σε όλα τα κράτη μέλη υπό διάφορες εκφάνσεις, είναι εύλογο να είναι πλήρως ενσωματωμένη και στην έννομη τάξη της Ένωσης. Το ζήτημα που πρέπει να διευκρινιστεί στο πλαίσιο αυτό είναι σε ποιους τομείς έχει εφαρμογή η έννοια αυτή, λαμβανομένων υπόψη των πολύτιμων στοιχείων που παρέχει η νομολογία του Δικαστηρίου. Στις παρούσες προτάσεις θα παρουσιάσω συνοπτικώς τη νομολογία αυτή με σκοπό να καταδειχθεί η αναγνώριση της έννοιας της «αμεροληψίας» ως βασικής αρχής του δικαίου της Ένωσης.

2. Εφαρμογή στο δικαστικό σύστημα

58. Η ανεξαρτησία και η αμεροληψία αποτελούν τις δύο θεμελιώδεις αρχές κάθε δικαστικού συστήματος [6]. Οι αρχές αυτές διασφαλίζουν στους πολίτες ότι η δικανική κρίση θα διαμορφωθεί αποκλειστικώς και μόνον από τα επιχειρήματα των μερών κατά την ενώπιον του δικαστηρίου συζήτηση, άνευ οιασδήποτε πιέσεως ή προκαταλήψεως. Η αμεροληψία, η οποία είναι βασικό στοιχείο του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται από εξέχοντα νομοθετικά κείμενα, όπως το άρθρο 10 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 14, παράγραφος 1, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του

[4] Αποφάσεις της 14ης Απριλίου 2015, Συμβούλιο κατά Επιτροπής (C-409/13, EU:C:2015:217, σκέψη 64)· της 16ης Ιουλίου 2015, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-425/13, EU:C:2015:483, σκέψη 69)· της 6ης Οκτωβρίου 2015, Συμβούλιο κατά Επιτροπής (C-73/14, EU:C:2015:663, σκέψη 61), και της 28ης Ιουλίου 2016, Συμβούλιο κατά Επιτροπής (C-660/13, EU:C:2016:616, σκέψη 32).

[5] Στο διοικητικό δίκαιο, η προσπάθεια εξασφαλίσεως ομοιογένειας όσον αφορά τις αξίες και αρχές που χαρακτηρίζουν τη χρηστή διοίκηση εκδηλώνεται, αφενός, με την εφαρμογή του άρθρου 41 του Χάρτη στα θεσμικά και λοιπά όργανα της Ένωσης, στα οποία απευθύνεται η εν λόγω διάταξη, και, αφετέρου, με την εφαρμογή της γενικής αρχής του δικαίου της Ένωσης, την οποία αποτυπώνει η διάταξη αυτή, στα κράτη μέλη όταν θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο της Ένωσης. Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 8ης Μαΐου 2019, PI (C-230/18, EU:C:2019:383, σκέψη 57), και της 24ης Νοεμβρίου 2020, Minister van Buitenlandse Zaken (C-225/19 και C-226/19, EU:C:2020:951, σκέψη 34).

[6] Για συνοπτική παρουσίαση της εφαρμογής των δύο αυτών αρχών σε διεθνές επίπεδο, βλ. Olbourne, B., «Independence and impartiality: International standards for national judges and courts», *Law and practice of international courts and tribunals*, τόμος 2, αριθ. 1, Απρίλιος 2003, σ. 97.

Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), υποδηλώνει την απουσία προκαταλήψεων που πρέπει να χαρακτηρίζει τον δικαστή. Υπό την έννοια αυτή, η ανεξαρτησία αφορά περισσότερο τη σχέση του δικαστή με τις άλλες εξουσίες, αποτελεί δε αναγκαία, αν και διόλου επαρκή, προϋπόθεση της αμεροληψίας του στη σχέση του με τους πολίτες.

59. Οι Συνθήκες και ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν το θεμέλιο μιας ανεξάρτητης δικαιοδοτικής δραστηριότητας σε υπερεθνικό επίπεδο[7], η οποία καθιστά δυνατή την πλήρως αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεων που άγονται ενώπιον αυτού. Όταν οι εν λόγω νομικές πράξεις δεν περιλαμβάνουν συγκεκριμένες διατάξεις για την προσήκουσα αντιμετώπιση ορισμένων ζητημάτων διαδικασίας, το Δικαστήριο εμπνέεται συχνά από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ως διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου επιφορτισμένου με την ερμηνεία της ΕΣΔΑ, η οποία αντικατοπτρίζει τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Δεδομένου ότι τα εν λόγω συνταγματικά δικαιώματα και παραδόσεις αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, ΣΕΕ, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει πανθομολογούμενο κύρος όταν τίθεται ζήτημα ερμηνείας των εν λόγω γενικών αρχών εντός της Ένωσης.

60. Η απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009, Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (C-308/07 P, στο εξής: απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου, EU:C:2009:103), αποδεικνύεται ιδιαιτέρως σημαντική στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, δεδομένου ότι με αυτήν το Δικαστήριο υπενθύμισε τη σημασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται στο προαναφερθέν άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και συνεπάγεται την πρόσβαση κάθε προσώπου σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι, όσον αφορά τη θέση του στην έννομη τάξη της Ένωσης, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα, το οποίο η Ένωση σέβεται ως γενική αρχή δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΣΕΕ[8]. Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε πριν από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας, ενώ επί του παρόντος το εν λόγω δικαίωμα κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, την πρόσβαση κάθε προσώπου σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο. Παρατηρείται ότι το δίκαιο της Ένωσης αποσκοπεί στην παροχή παρόμοιας ή, τουλάχιστον, ισοδύναμης προστασίας σε σχέση με εκείνη που διασφαλίζει η ΕΣΔΑ.

61. Ένα από τα νομικά ζητήματα που ετέθησαν με την υπόθεση εκείνη στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως κατά διατάξεως του Γενικού Δικαστηρίου, συνίστατο στο κατά πόσον το γεγονός ότι ένας ή περισσότεροι δικαστές μετείχαν σε δύο διαδοχικούς δικαστικούς σχηματισμούς, ασκώντας τα ίδια καθήκοντα, όπως αυτά του προέδρου ή του εισηγητή δικαστή, ήταν ικανό να εγείρει αμφιβολία ως προς την αμεροληψία του Γενικού Δικαστηρίου. Υπενθυμίζεται ότι ο αναιρεσείων στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση είχε υποστηρίξει την άποψη ότι η τήρηση της αρχής της αμεροληψίας επιβάλλει να μην μπορεί ο ίδιος δικαστής, ακόμα και αν πρόκειται για τον ίδιο βαθμό δικαιοδοσίας, να δικάσει υπόθεση στηριζόμενη σε πραγματικά περιστατικά ίδια ή αρκούντως συναφή με τα πραγματικά περιστατικά υποθέσεως που ο ίδιος έχει ήδη κρίνει[9]. Κατά την άποψή του, η ανάθεση της

7 Βλ., συναφώς, Voßkuhle, A., «The cooperation between European courts: the Verbund of European courts and its legal toolbox», *The Court of Justice and the Constitution of Europe: analyses and perspectives on sixty years of case-law*, Χάγη 2013, σ. 82, όπου διευκρινίζεται ότι το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έχει ρητώς αναγνωρίσει την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να συμβάλλει στην ανάπτυξη του δικαίου της Ένωσης.

8 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 41).

9 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 39).

υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη σε δικαστικό σχηματισμό συγκείμενο από δικαστές, συμπεριλαμβανομένων των ασκησάντων καθήκοντα προέδρου και εισηγητή δικαστή, οι οποίοι είχαν μετάσχει και στη σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού που εξέδωσε απόφαση σε προηγούμενη υπόθεση με τα ίδια εν μέρει πραγματικά περιστατικά, είχε ως συνέπεια προσβολή του δικαιώματός του να κριθεί από αμερόληπτο δικαστήριο.

62. Το Δικαστήριο απέρριψε τα επιχειρήματα αυτά, δίνοντας αρνητική απάντηση στο νομικό ερώτημα που του είχε υποβληθεί. Κατά το Δικαστήριο, καίτοι η ύπαρξη εγγυήσεων σχετικά με τη σύνθεση του δικαστηρίου αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, εντούτοις το γεγονός ότι δικαστές που έχουν αποφανθεί για πρώτη φορά επί συγκεκριμένης υποθέσεως μετέχουν και σε άλλο δικαστικό σχηματισμό που επιλαμβάνεται εκ νέου της ιδίας υποθέσεως, δεν μπορεί αφ' εαυτού να θεωρηθεί ασυμβίβαστο προς τις επιταγές του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη [10]. Ειδικότερα, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το γεγονός ότι ένας ή πλείονες δικαστές μετέχουν σε δύο διαδοχικούς δικαστικούς σχηματισμούς και ασκούν σε αυτούς τα ίδια καθήκοντα, όπως αυτά του προέδρου ή του εισηγητή δικαστή, είναι, αυτό καθεαυτό, άνευ σημασίας για την εκτίμηση του κατά πόσον τηρείται η απαίτηση αμεροληψίας εφόσον τα εν λόγω καθήκοντα ασκούνται στο πλαίσιο πολυμελούς δικαστικού σχηματισμού [11]. Κατά το Δικαστήριο, οι σκέψεις αυτές ισχύουν κατά μείζονα λόγο όταν οι δύο διαδοχικοί δικαστικοί σχηματισμοί επιλαμβάνονται όχι της ίδιας υποθέσεως αλλά δύο διαφορετικών υποθέσεων που εμφανίζουν κάποια συνάφεια [12].

63. Ειδικότερα, πρέπει να επισημανθεί ότι το Δικαστήριο στηρίχθηκε στην έννοια της «αμεροληψίας», όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [13], προκειμένου να εφαρμόσει την έννοια αυτή στο δικαστικό σύστημα της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι η απαίτηση αμεροληψίας έχει στην πραγματικότητα δύο πτυχές. Πρώτον, το δικαστήριο οφείλει να είναι υποκειμενικά αμερόληπτο, δηλαδή τα μέλη του δεν πρέπει να εκδηλώνουν μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, της προσωπικής αμεροληψίας τεκμαιρομένης μέχρις αποδείξεως του αντιθέτου. Δεύτερον, το δικαστήριο πρέπει να είναι αντικειμενικά αμερόληπτο, δηλαδή να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης σχετικής αμφιβολίας [14].

64. Λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως τα οποία ετέθησαν ενώπιόν του προς κρίση, το Δικαστήριο επισήμανε, αφενός, ότι ο αναιρεσείων της υποθέσεως εκείνης δεν είχε προβάλει κανένα επιχείρημα ικανό να θέσει υπό αμφισβήτηση την προσωπική αμεροληψία των μελών του Γενικού Δικαστηρίου, αφετέρου, ότι δεν είχε επικαλεστεί κανένα αντικειμενικό στοιχείο ικανό να δημιουργήσει αμφιβολία ως προς την αμεροληψία του Γενικού Δικαστηρίου [15]. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο εν λόγω αναιρεσείων περιορίστηκε στην επίκληση της συμμετοχής των ίδιων δικαστών στους δύο επίμαχους δικαστικούς σχηματισμούς, δηλαδή ενός γεγονότος το οποίο δεν είναι, αυτό καθεαυτό, ασυμβίβαστο προς τις επιταγές του δικαιώματος

10 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 43).

11 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 44).

12 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 45).

13 Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 24ης Φεβρουαρίου 1993, Fey κατά Αυστρίας (CE:ECHR:1993:0224JUD001439688, § 28)· της 25ης Φεβρουαρίου 1997, Findlay κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:1997:0225JUD002210793, § 73), και της 4ης Οκτωβρίου 2007, Forum Maritime SA κατά Ρουμανίας (CE:ECHR:2007:1004JUD006361000, § 116).

14 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 46).

15 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 47).

σε δίκαιη δίκη. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο απέρριψε ως αβάσιμο τον προβληθέντα από τον αναιρεσείοντα λόγο αναιρέσεως, με τον οποίο προβαλλόταν προσβολή του δικαιώματός του να κριθεί από αμερόληπτο δικαστήριο [16].

3. Εφαρμογή στο διοικητικό δίκαιο εν ευρεία εννοία

65. Μολονότι η απαίτηση αμεροληψίας είναι ιδιαιτέρως σημαντική για κάθε δικαστικό σύστημα, λαμβανομένου υπόψη του καίριου ρόλου που επιτελεί κατά παράδοση η δικαστική εξουσία κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου, εντούτοις δεν περιορίζεται μόνο σε αυτόν τον τομέα. Δεδομένου ότι η έννομη τάξη απονέμει κυριαρχικές εξουσίες στα όργανα της διοικήσεως, οι οποίες τους παρέχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τη νομική κατάσταση των φυσικών και νομικών προσώπων, είναι αναγκαίο η άσκηση των εξουσιών αυτών να υπόκειται σε προϋποθέσεις, ακόμη δε και να τίθενται ορισμένα όρια προκειμένου να διαφυλάσσονται τα έννομα συμφέροντα των προσώπων αυτών [17]. Τούτο πρέπει να αντανακλάται και στον τρόπο με τον οποίο εκδίδονται οι αποφάσεις των διοικητικών οργάνων, ήτοι όσον αφορά τη διαδικασία. Πράγματι, οι διαδικαστικοί κανόνες είναι τουλάχιστον εξίσου σημαντικοί με τους κανόνες του ουσιαστικού διοικητικού δικαίου, δεδομένου ότι παρέχουν τη δυνατότητα στους πολίτες να ασκούν τα δικαιώματά τους. Ο καθορισμός των προϋποθέσεων και των ορίων κατά την άσκηση κυριαρχικών εξουσιών εκ μέρους των οργάνων της διοικήσεως, ως επί το πλείστον στο επίπεδο του συνταγματικού δικαίου, αποσκοπεί στη δημιουργία ενός πλαισίου νομιμότητας, το οποίο αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό του κράτους δικαίου [18].

66. Οι ανωτέρω εκτιμήσεις ισχύουν κατά μείζονα λόγο για μια «ένωση δικαίου», όπως η Ένωση, στην οποία τα θεσμικά όργανα αυτής υπόκεινται σε έλεγχο της συμφωνίας των πράξεων τους, μεταξύ άλλων, με τις Συνθήκες και τις γενικές αρχές του δικαίου [19]. Μεταξύ των αρχών υπό το πρίσμα των οποίων πραγματοποιείται ο εν λόγω έλεγχος νομιμότητας περιλαμβάνεται και το *δικαίωμα χρηστής διοικήσεως*, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη και το οποίο εγγυάται, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα κάθε προσώπου «στην *αμερόληπτη*, δίκαιη και εντός εύλογου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης» (η υπογράμμιση δική μου).

67. Η ιδιαιτερότητα του άρθρου 41 του Χάρτη έγκειται στο γεγονός ότι μετουσιώνει ορισμένα στοιχεία της αντικειμενικής αρχής της νομιμότητας σε υποκειμενικό δικαίωμα χρηστής διοικήσεως. Ως εκ τούτου, παρέχει στον φορέα του εν λόγω δικαιώματος την εξουσία να απαιτεί από τη διοίκηση να δρα με ορισμένο τρόπο ή να απέχει από τη δράση [20]. Η διάταξη αυτή προβλέπει για τη διοικητική διαδικασία εγγυήσεις αντίστοιχες με εκείνες που προβλέπονται στα

16 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψεις 48 και 49).

17 Βλ. Kanska, K., «Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights», *European Law Journal*, τόμος 10, αριθ. 3, Μάιος 2004, σ. 303. Η συγγραφέας θεωρεί ότι η απονομή στους πολίτες ευρωπαϊκών διοικητικών εξουσιών συμβάλλει στην ενίσχυση του καθεστώτος της ιθαγένειας πέραν του στενού εθνικού πλαισίου. Κατά τη συγγραφέα, τούτο είναι αναγκαίο λόγω των αυξημένων εξουσιών των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

18 Batalli, M. και Fejzullahu, A., «Principles of Good Administration under the European Code of Good Administrative Behavior», *Pécs Journal of International and European Law*, 2018, αριθ. 1, σ. 31. Οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η αρχή της νομιμότητας θεωρείται ως το θεμέλιο κάθε έννομης τάξεως, πράγμα που, κατ' ουσίαν, προσδιορίζει το κράτος δικαίου. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, το σύνολο της δράσεως της διοικήσεως πρέπει να ερείδεται σε νομικούς κανόνες.

19 Αποφάσεις της 26ης Ιουνίου 2012, Πολωνία κατά Επιτροπής (C-336/09 P, EU:C:2012:386, σκέψη 36), και της 5ης Νοεμβρίου 2019, ΕΚΤ κ.λπ. κατά Trasta Komercbanka κ.λπ. (C-663/17 P, C-665/17 P και C-669/17 P, EU:C:2019:923, σκέψη 54).

20 Πρβλ. Kanska, K., «Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights», *European Law Journal*, τόμος 10, αριθ. 3, Μάιος 2004, σ. 300. Βλ., επίσης, Bousta, R., «Who said there is a "right to good administration"? A Critical Analysis of Article 41 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union», *European Public Law*, 2013, αριθ. 3, σ. 488, όπου αντιθέτως η συγγραφέας εκτιμά ότι το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως παρέχει διαδικαστικές εγγυήσεις για την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

άρθρα 47 και 48 του Χάρτη για τις ένδικες διαδικασίες. Κατά συνέπεια, ορισμένα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα ακροάσεως, μπορούν να εμπίπτουν τόσο στο δικαίωμα χρηστής διοικήσεως, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη, όσο και στον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη [21]. Συνεπώς, η δυνατότητα εφαρμογής τους εξαρτάται από το ποια είναι η επίμαχη διαδικασία. Το ιστορικό θεσπίσεως του άρθρου 41 του Χάρτη φανερώνει ότι η συγκεκριμένη διάταξη στηρίζεται σε εθνικές και ευρωπαϊκές νομικές παραδόσεις [22] και, ιδίως, στη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία έχει κατά καιρούς μνημονεύσει την έννοια της «χρηστής διοικήσεως» προκειμένου να ενισχύσει τη θέση των διοικουμένων [23].

68. Δεδομένου ότι το διοικητικό δίκαιο της Ένωσης δεν έχει κωδικοποιηθεί σε ενιαίο νομοθετικό κείμενο, αλλά συντίθεται από πληθώρα νομικών πράξεων, καθεμία εκ των οποίων διέπει συγκεκριμένο τομέα [24], οι διοικητικές διαδικασίες ενδέχεται επίσης να διαφέρουν μεταξύ τους σε σημαντικό βαθμό [25]. Ωστόσο, ορισμένες αρχές της διοικητικής διαδικασίας εφαρμόζονται υποχρεωτικά, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων του άρθρου 41 του Χάρτη, τα οποία, στο σύνολό τους, κατοχυρώνουν το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως. Το άρθρο 41 του Χάρτη, λόγω του ότι έχει συνταγματική ισχύ στην έννομη τάξη της Ένωσης, θεσπίζει *οριζόντιο δικαίωμα* χρηστής διοικήσεως το οποίο ισχύει σε όλες τις διοικητικές διαδικασίες, έστω και αν η νομοθετική πράξη που καθιερώνει τέτοια διαδικασία δεν το προβλέπει ρητώς [26].

69. Προκειμένου να διευκρινιστεί το περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος, και ειδικότερα η απαίτηση αμεροληψίας στο διοικητικό δίκαιο της Ένωσης, θα εκθέσω στη συνέχεια ορισμένα παραδείγματα από τη νομολογία του Δικαστηρίου στους τομείς του δικαίου του ανταγωνισμού [27], της αδειοδοτήσεως φαρμάκων [28], της οικονομικής και δημοσιονομικής εποπτείας στη ζώνη του

21 Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot επί της υποθέσεως M. (C-277/11, EU:C:2012:253, σημείο 31).

22 Οι Συνθήκες της Ένωσης περιέχουν ορισμένες διατάξεις που χρησίμευσαν ως πηγή εμπνεύσεως για την κωδικοποίηση του άρθρου 41 του Χάρτη. Ειδικότερα, το άρθρο 41, παράγραφος 2, στοιχείο γ΄, του Χάρτη βασίζεται στο άρθρο 296 ΣΛΕΕ· το άρθρο 41, παράγραφος 3, του Χάρτη βασίζεται στο άρθρο 340 ΣΛΕΕ· το άρθρο 41, παράγραφος 4, του Χάρτη βασίζεται στο άρθρο 20, παράγραφος 2, στοιχείο δ΄, ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, η απαίτηση «αμεροληψίας» δεν μνημονεύεται ρητώς στις Συνθήκες. Μόνον το άρθρο 298 ΣΛΕΕ κάνει λόγο για «ανεξάρτητη» ευρωπαϊκή διοίκηση.

23 Βλ., συναφώς, τις επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 41 του Χάρτη (ΕΕ 2007, C 303, σ. 17), καθώς και τις αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 1966, Consten και Grundig κατά Επιτροπής (56/64 και 58/64, EU:C:1966:41, σ. 501)· της 9ης Ιουλίου 1970, Tortora κατά Επιτροπής (32/69, EU:C:1970:68, σκέψη 11), και της 31ης Μαρτίου 1992, Burban κατά Κοινοβουλίου (C-255/90 P, EU:C:1992:153, σκέψη 7).

24 Βλ., συναφώς, Mendes, J., «The EU Administrative Institutions, Their Law, and Legal Scholarship», *The Oxford Handbook of Comparative Administrative Law*, Οξφόρδη 2020, σ. 544· Stelkens, U. και Andrijauskaite, A., «How to Assess the Effectiveness of the Pan-European General Principles of Good Administration», *Good Administration and the Council of Europe*, Οξφόρδη 2020, σ. 68. Οι συγκεκριμένοι συγγραφείς κάνουν λόγο για τον σημερινό «κατακερματισμό» του διοικητικού δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων της διοικητικής διαδικασίας, σε πλείονες νομοθετικές πράξεις.

25 Πάντως, στο παρελθόν υπήρξαν πρωτοβουλίες για τη θέσπιση ενιαίου κώδικα διοικητικής διαδικασίας, και συγκεκριμένα το ψήφισμα του Κοινοβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2013, το οποίο υιοθετήθηκε βάσει του άρθρου 225 ΣΛΕΕ και περιείχε συστάσεις προς την Επιτροπή σχετικά με το δίκαιο της διοικητικής διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης [2012/2024 (INL)·A7-0369/2012], καθώς και η «Πρόταση κανονισμού για ανοικτή, αποτελεσματική και ανεξάρτητη διοίκηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης» [2016/2610(RSP)· P8_TA(2016)0279], η οποία εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο με το ψήφισμα της 9ης Ιουνίου 2016 και με οποία το Κοινοβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να εξετάσει την εν λόγω πρόταση κανονισμού και της ζήτησε να του υποβάλει νομοθετική πρόταση. Ωστόσο, η Επιτροπή προφανώς δεν απάντησε στο αίτημα αυτό.

26 Πρβλ. Ladenburger C., «Evolution oder Kodifikation eines allgemeinen Verwaltungsrechts in der EU», *Allgemeines Verwaltungsrecht – zur Tragfähigkeit eines Konzepts*, Tübingen 2008, σ. 116. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι το άρθρο 41 του Χάρτη συνιστά «περιεκτική και γενική κωδικοποίηση» στην οποία κατοχυρώνονται τα κυριότερα δικαιώματα κατά τη διοικητική διαδικασία ως υποκειμενικά δικαιώματα.

27 Βλ. σημεία 70 επ. των παρουσών προτάσεων.

28 Βλ. σημεία 76 επ. των παρουσών προτάσεων.

ευρώ [29], καθώς και του υπαλληλικού δικαίου [30]. Η ανάλυση της νομολογίας αυτής θα αποτελέσει την αφετηρία για να εξεταστεί στη συνέχεια αν η απαίτηση αμεροληψίας μπορεί να έχει εφαρμογή και στις έρευνες που διεξάγονται στο πλαίσιο πειθαρχικής διαδικασίας.

α) Το δίκαιο του ανταγωνισμού

70. Η απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής (C-439/11 P, στο εξής: απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής, EU:C:2013:513), παρέχει χρήσιμα διδάγματα σχετικά με την εφαρμογή του δικαιώματος χρηστής διοικήσεως στις διαδικασίες του δικαίου του ανταγωνισμού. Στην εν λόγω υπόθεση, η οποία αφορούσε τη συμμετοχή πλειόνων επιχειρήσεων σε σύμπραξη στον τομέα των υπηρεσιών διεθνών μετακομίσεων, το Δικαστήριο κλήθηκε να κρίνει, μεταξύ άλλων, αν η Επιτροπή, ως αρμόδια αρχή για την επιβολή κυρώσεων λόγω παράνομων συμπράξεων, είχε σεβαστεί τα δικαιώματα των εμπλεκομένων επιχειρήσεων. Κατά τους ισχυρισμούς μίας εκ των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, η απόφαση με την οποία της επιβλήθηκε πρόστιμο από την Επιτροπή έπασχε από έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας, για τον λόγο ότι η αποδιδόμενη σε αυτήν παράβαση αφορούσε την Επιτροπή, τόσο διότι η Επιτροπή ήταν και η ίδια θύμα της εν λόγω παραβάσεως όσο και διότι υπάλληλοι της Επιτροπής είχαν εμπλακεί στις παράνομες δραστηριότητες. Η επιχειρηματολογία αυτή στηριζόταν στην παραδοχή ότι τα θύματα παραβάσεως δεν είναι δυνατόν να καλούνται να την κρίνουν [31].

71. Το Δικαστήριο εξέτασε την επιχειρηματολογία αυτή, επισημαίνοντας, κατ' αρχάς, ότι, καίτοι η Επιτροπή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, ωστόσο, οφείλει να σέβεται κατά τη διοικητική διαδικασία τα θεμελιώδη δικαιώματα της Ένωσης, στα οποία περιλαμβάνεται και το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η σχετική με τις συμπράξεις διοικητική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής διέπεται από το άρθρο 41, και όχι από το άρθρο 47 του Χάρτη [32]. Η διαπίστωση αυτή παρέχει σημαντική διευκρίνιση σχετικά με τα πεδία εφαρμογής των δύο αυτών διατάξεων και τη σχέση μεταξύ τους, ήτοι για ζητήματα πτυχές των οποίων επισήμανα ήδη στις παρούσες προτάσεις [33].

72. Παραπέμποντας στη νομολογία του και, ιδίως, στην προμνησθείσα απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου [34], το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, κατά το άρθρο 41 του Χάρτη, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα, μεταξύ άλλων, στην αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Αυτή η απαίτηση αμεροληψίας περιλαμβάνει, αφενός, την υποκειμενική αμεροληψία, κατά την οποία κανένας υπάλληλος της οικείας αρχής δεν πρέπει να εκδηλώνει μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, αφετέρου, την αντικειμενική αμεροληψία, κατά την οποία το θεσμικό όργανο πρέπει να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας συναφώς [35].

73. Παρατηρώντας ότι η υπόθεση εκείνη αφορούσε μόνον την έννοια της «αντικειμενικής αμεροληψίας», το Δικαστήριο έκρινε, επί των ισχυρισμών που προέβαλε η εμπλεκόμενη επιχείρηση, ότι το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή ερευνά σύμπραξη η οποία βλάπτει τα

29 Βλ. σημεία 84 επ. των παρουσών προτάσεων.

30 Βλ. σημεία 91 επ. των παρουσών προτάσεων.

31 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 146).

32 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 154).

33 Βλ. σημείο 67 των παρουσών προτάσεων.

34 Βλ. σημείο 63 των παρουσών προτάσεων.

35 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 155).

χρηματοοικονομικά συμφέροντα της Ένωσης και επιβάλλει κυρώσεις για τη σύμπραξη αυτή δεν μπορεί να συνεπάγεται έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας εκ μέρους της Επιτροπής. Κατά το Δικαστήριο, σε διαφορετική περίπτωση, απλώς και μόνον η πιθανότητα να είναι η Επιτροπή, ή ακόμη και άλλο θεσμικό όργανο της Ένωσης, θύμα αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς θα είχε ως συνέπεια τη στέρηση της αρμοδιότητάς της να ερευνά τις συμπεριφορές αυτές, όπερ δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Επ' αυτού, το Δικαστήριο υπογράμμισε ειδικότερα ότι, κατά το άρθρο 105 ΣΛΕΕ, μεταξύ των καθηκόντων που ανατίθενται στην Επιτροπή βάσει των Συνθηκών περιλαμβάνεται ακριβώς και το καθήκον να μεριμνά για την εφαρμογή των αρχών που καθορίζονται στα άρθρα 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ [36].

74. Το Δικαστήριο έκρινε περαιτέρω ότι το γεγονός ότι οι υπηρεσίες της Επιτροπής που είναι επιφορτισμένες με τη δίωξη των παραβάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης υπάγονται στην ίδια οργανωτική δομή με τις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την εκτέλεση των μετακομίσεων των υπαλλήλων και του λοιπού προσωπικού του εν λόγω θεσμικού οργάνου, δεν μπορεί αυτό καθεαυτό να κλονίσει την αντικειμενική αμεροληψία του θεσμικού αυτού οργάνου, δεδομένου ότι οι εν λόγω υπηρεσίες αποτελούν κατ' ανάγκην μέρος της δομής στην οποία υπάγονται [37]. Τέλος, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής είναι δυνατόν να υποβληθούν στον έλεγχο του δικαστή της Ένωσης και ότι το δίκαιο της Ένωσης προβλέπει σύστημα δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων της Επιτροπής, ιδίως των σχετικών με τις διαδικασίες εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, στο πλαίσιο του οποίου παρέχονται όλες οι επιβαλλόμενες από το άρθρο 47 του Χάρτη εγγυήσεις [38].

75. Κατόπιν όλων των ανωτέρω στοιχείων, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από κανένα στοιχείο δεν μπορούσε να συναχθεί ότι η Επιτροπή παρέβη την επιβαλλόμενη σε αυτήν υποχρέωση αμεροληψίας. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι το Γενικό Δικαστήριο, απορρίπτοντας τον λόγο ακυρώσεως που προέβαλε η εμπλεκόμενη επιχείρηση, με τον οποίο προβαλλόταν προσβολή του δικαιώματος σε δίκαιη διαδικασία και παραβίαση της γενικής αρχής της χρηστής διοικήσεως, δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο [39].

β) Η αδειοδότηση φαρμάκων

76. Μολονότι το δίκαιο του ανταγωνισμού μπορεί ενδεχομένως να θεωρηθεί ότι αποτελεί ειδικό κλάδο του διοικητικού δικαίου, λαμβανομένων υπόψη των ανατεθειμένων στην Επιτροπή ευρειών εξουσιών ελέγχου οι οποίες δικαιολογούν την αναγνώριση ορισμένων εγγυήσεων στα νομικά πρόσωπα που υπάγονται σε αυτό το νομικό καθεστώς [40], η απόφαση της 27ης Μαρτίου 2019, August Wolff και Remedia κατά Επιτροπής (C-680/16 P, στο εξής: απόφαση Wolff κατά Επιτροπής, EU:C:2019:257), καταδεικνύει με σαφήνεια ότι η απαίτηση αμεροληψίας που καθιερώνει το άρθρο 41 του Χάρτη εφαρμόζεται πλήρως στις διοικητικές διαδικασίες ενώπιον των διαφόρων θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης. Επιπλέον, η απόφαση αυτή περιέχει σημαντικές διευκρινίσεις σχετικά με το περιεχόμενο των υποχρεώσεων που βαρύνουν τους υπαλλήλους και τα μέλη του λοιπού προσωπικού που εργάζονται σε αυτά.

36 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψεις 155 και 156).

37 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 158).

38 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 159).

39 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 160).

40 Πρβλ. Craig, P., *The EU Charter of Fundamental Rights* (επιμ. Peers/Hervey/Kenner/Ward), Οξφόρδη 2014, άρθρο 41, 41.25, σ. 1077.

77. Αντικείμενο της διαφοράς επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση ήταν μια απόφαση της Επιτροπής που αφορούσε τις εθνικές άδειες κυκλοφορίας φαρμάκων και στηριζόταν στη γνωμοδότηση επιτροπής φαρμάκων για ανθρώπινη χρήση (στο εξής: επιτροπή), η οποία είναι υπεύθυνη για τη σύνταξη της γνώμης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (στο εξής: ΕΜΑ) επί οποιουδήποτε ζητήματος σχετικού με την αξιολόγηση των φαρμάκων που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση. Οι αναιρεσείουσες στην εν λόγω υπόθεση, οι οποίες είχαν ζητήσει με την προσφυγή τους την ακύρωση της αποφάσεως αυτής από το Γενικό Δικαστήριο, υπογράμμισαν το γεγονός ότι η βασική εισηγήτρια, η οποία είχε οριστεί από την επιτροπή για να προετοιμάσει τη γνώμη της επιτροπής, είχε ενεργήσει υπό διπλή ιδιότητα, καθόσον εργαζόταν και στην εθνική αρχή που είχε κινήσει τη διαδικασία ενώπιον της επιτροπής. Κατά τις αναιρεσείουσες, η περίσταση αυτή συνιστούσε επικάλυψη αρμοδιοτήτων και σύγκρουση συμφερόντων οι οποίες δημιουργούσαν εύλογη αμφιβολία ως προς την αμεροληψία της διαδικασίας [41].

78. Το Δικαστήριο εξέτασε τα επιχειρήματα των αναιρεσειουσών, υπενθυμίζοντας κατ' αρχάς ότι τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης οφείλουν να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο δίκαιο της Ένωσης, στα οποία περιλαμβάνεται και το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης [42].

79. Συναφώς, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η υποχρέωση αμεροληψίας, η οποία βαρύνει τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης κατά την εκτέλεση του έργου τους, αποσκοπεί στη διασφάλιση της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία αποτελεί θεμέλιο της Ένωσης. Σκοπός της επιβολής της υποχρεώσεως αυτής είναι κυρίως η αποφυγή ενδεχομένων καταστάσεων συγκρούσεως συμφερόντων στο πρόσωπο των υπαλλήλων και των μελών του λοιπού προσωπικού που ενεργούν για λογαριασμό των θεσμικών και λοιπών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης. Με δεδομένη τη θεμελιώδη σημασία που έχει η εγγύηση της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας τόσο για την εσωτερική λειτουργία των θεσμικών και λοιπών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης όσο και για την εικόνα τους προς τα έξω, η υποχρέωση αμεροληψίας καλύπτει όλες τις περιστάσεις για τις οποίες ο μόνιμος υπάλληλος ή το μέλος του λοιπού προσωπικού που καλείται να αποφανθεί επί μιας υπόθεσης μπορεί ευλόγως να αντιληφθεί ότι θα μπορούσαν να δημιουργήσουν στους τρίτους την εντύπωση ότι είναι πιθανό να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του στον οικείο τομέα [43].

80. Κατά το Δικαστήριο, τα ως άνω θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί οφείλουν να συμμορφώνονται προς την επιταγή της αμεροληψίας, ως προς αμφότερες τις πτυχές της, οι οποίες είναι, αφενός, η υποκειμενική αμεροληψία, κατά την οποία κανένα μέλος του οικείου θεσμικού οργάνου δεν πρέπει να εκδηλώνει μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, και, αφετέρου, η αντικειμενική αμεροληψία, κατά την οποία το θεσμικό αυτό όργανο πρέπει να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας σχετικά με ενδεχόμενη προκατάληψη [44]. Όσον αφορά, ειδικότερα, τη δεύτερη αυτή πτυχή της αρχής της αμεροληψίας, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, οσάκις ανατίθενται σε πλείονα θεσμικά και λοιπά όργανα ή οργανισμούς της Ένωσης διακριτές αρμοδιότητες στο πλαίσιο διαδικασίας δυνάμενης να καταλήξει σε βλαπτική για έναν πολίτη απόφαση, έκαστο εκ των οργάνων αυτών ή οργανισμών οφείλει, στο μέρος που το αφορά, να συμμορφώνεται προς την επιταγή αντικειμενικής αμεροληψίας. Επομένως, ακόμα και

41 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 21).

42 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψεις 24 και 25).

43 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 26).

44 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 27).

στην περίπτωση που μόνον ένα εξ αυτών έχει παραβεί την επιταγή αυτή, η παράβαση αυτή είναι ικανή να καταστήσει παράνομη την απόφαση που εκδίδει το έτερο όργανο ή οργανισμός κατά το πέρας της συγκεκριμένης διαδικασίας [45].

81. Το Δικαστήριο συμμερίστηκε την άποψη των αναιρεσειουσών, κρίνοντας ότι οι ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως ήταν ικανές να δημιουργήσουν αμφιβολίες ως προς την τήρηση της υποχρεώσεως αμεροληψίας. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αντικειμενική αμεροληψία της επιτροπής μπορεί να διακυβεύεται εξαιτίας συγκρούσεως συμφερόντων στο πρόσωπο ενός από τα μέλη της, η οποία είναι δυνατόν να προκύπτει από επικάλυψη αρμοδιοτήτων, τούτο δε ανεξαρτήτως της προσωπικής συμπεριφοράς του εν λόγω μέλους [46]. Κατά το Δικαστήριο, κρίσιμα στοιχεία είναι ο ρόλος της εισηγήτριας εντός της εν λόγω επιτροπής καθώς και η απουσία επαρκών εγγυήσεων για την αποφυγή οποιουδήποτε αθέμιτου επηρεασμού της γνώμης της επιτροπής. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι εναπέκειτο στην επιτροπή, λαμβανομένων υπόψη των αρμοδιοτήτων της εισηγήτριας, να επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή κατά την ανάθεση των εν λόγω καθηκόντων, προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία οποιασδήποτε εύλογης αμφιβολίας σχετικά με ενδεχόμενη προκατάληψη [47].

82. Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η οργάνωση της διοικητικής διαδικασίας δεν παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας σχετικά με ενδεχόμενη προκατάληψη, δεν απαιτείται να αποδεικνύεται η έλλειψη αμεροληψίας, δεδομένων των ειδικών χαρακτηριστικών του ρόλου της εισηγήτριας στο πλαίσιο των διαδικασιών που διεξάγονται ενώπιον της επιτροπής. Αρκεί συναφώς να υφίσταται εύλογη αμφιβολία, η οποία να μην μπορεί να αρθεί [48]. Όσον αφορά τη συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο έκρινε ότι τρίτοι παρατηρητές θα μπορούσαν ευλόγως να θεωρήσουν ότι η εθνική αρχή, η οποία είχε κινήσει τη διαδικασία ενώπιον της επιτροπής, ήταν σε θέση να επηρεάσει τις αποφάσεις της εν λόγω επιτροπής [49]. Η σημασία της εν λόγω αποφάσεως του Δικαστηρίου έγκειται στο ότι καθόρισε το επίπεδο των αποδείξεων που απαιτούνται προκειμένου να κριθεί κατά πόσον διακυβεύεται η αντικειμενική αμεροληψία σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Επ' αυτού θα επανέλθω στη συνέχεια, κατά την εξέταση της υπό κρίση υποθέσεως υπό το πρίσμα των κριτηρίων που διατύπωσε η νομολογία.

83. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Γενικό Δικαστήριο, κρίνοντας ότι η επιτροπή είχε παράσχει επαρκές εγγυήσεις για τον αποκλεισμό εύλογης αμφιβολίας ως προς την τήρηση της υποχρεώσεως αμεροληψίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη, είχε υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο.

γ) Η οικονομική και δημοσιονομική εποπτεία στη ζώνη του ευρώ

84. Άξια μνείας, σε μια συνοπτική παρουσίαση της νομολογίας σχετικά με την απαίτηση αμεροληψίας στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας, είναι και η απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Ισπανία κατά Συμβουλίου (C-521/15, στο εξής: απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου, EU:C:2017:982). Η σημασία της αποφάσεως αυτής απορρέει από το ότι η επίμαχη στη εν λόγω υπόθεση διοικητική διαδικασία περιλαμβάνει στάδιο διενέργειας έρευνας κατά των κρατών μελών, όπερ εγείρει το ζήτημα κατά πόσον τα κράτη μέλη μπορούν να επικαλεστούν το

45 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 28).

46 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 30).

47 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 38).

48 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 37).

49 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 39).

δικαίωμα χρηστής διοικήσεως, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 41, παράγραφος 1, του Χάρτη, για να προβάλλουν έλλειψη νομιμότητας μιας διοικητικής πράξεως [50]. Το Δικαστήριο απέφυγε ρητώς να αποφανθεί κατά πόσον ένα κράτος μέλος μπορεί να θεωρηθεί «πρόσωπο» ή να εξομοιωθεί με αυτό, κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως, ώστε με την ιδιότητα αυτή να δύναται να επικαλεστεί το δικαίωμα που κατοχυρώνει η εν λόγω διάταξη. Τόνισε, ωστόσο, ότι το δικαίωμα αυτό αντανακλά μια γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η επίκληση της οποίας μπορεί να γίνει από τα κράτη μέλη και υπό το πρίσμα της οποίας πρέπει, ως εκ τούτου, να εκτιμάται η νομιμότητα όλων των αποφάσεων που εκδίδονται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης.

85. Η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου εμπίπτει στον τομέα της οικονομικής και δημοσιονομικής εποπτείας στη ζώνη του ευρώ και αφορούσε ειδικότερα την εξουσία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat) για διενέργεια έρευνας έναντι των κρατών μελών. Η εν λόγω διαφορά είχε ως αντικείμενο απόφαση του Συμβουλίου, με την οποία το τελευταίο διαπίστωσε ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, από βαρεία αμέλεια, είχε υποβάλει ανακριβείς δηλώσεις στην Eurostat και, για τον λόγο αυτό, επέβαλε πρόστιμο στο εν λόγω κράτος μέλος. Η επίδικη στην υπόθεση εκείνη απόφαση είχε στηριχθεί σε στοιχεία τα οποία συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο ερευνών με αντικείμενο την παραποίηση στατιστικών στοιχείων στην Ισπανία.

86. Αμφισβητώντας την επίδικη απόφαση, το εν λόγω κράτος μέλος άσκησε προσφυγή ακυρώσεως, προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, προσβολή του δικαιώματος χρηστής διοικήσεως, για τον λόγο ότι η διαδικασία της έρευνας είχε διεξαχθεί υπό συνθήκες μη διασφαλίζουσες την αντικειμενική αμεροληψία της Επιτροπής [51]. Πιο συγκεκριμένα, η Ισπανία ισχυρίστηκε ότι πολλοί από τους υπαλλήλους που συμμετείχαν στις επισκέψεις που πραγματοποίησε η Eurostat στην Ισπανία, πριν ληφθεί η απόφαση για την έναρξη έρευνας, συμμετείχαν και στην ομάδα που συστάθηκε στη συνέχεια από την Επιτροπή στο πλαίσιο διεξαγωγής της έρευνας.

87. Όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο εξέτασε την προβαλλόμενη έλλειψη νομιμότητας της επίδικης αποφάσεως του Συμβουλίου υπό το πρίσμα της γενικής αρχής που αντανακλά το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως του άρθρου 41 του Χάρτη, υπενθυμίζοντας τη νομολογία του, κατά την οποία τα θεσμικά όργανα της Ένωσης οφείλουν να σέβονται την εν λόγω γενική αρχή του δικαίου στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών, οι οποίες κινούνται εις βάρος των κρατών μελών και μπορούν να καταλήξουν σε βλαπτικές για αυτά αποφάσεις [52]. Μνημονεύοντας την προαναφερθείσα απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι τα θεσμικά αυτά όργανα οφείλουν να συμμορφώνονται προς την επιταγή της αμεροληψίας, ως προς αμφότερες τις πτυχές της, οι οποίες είναι, αφενός, η υποκειμενική αμεροληψία, κατά την οποία κανένα μέλος του οικείου θεσμικού οργάνου δεν πρέπει να εκδηλώνει μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, και, αφετέρου, η αντικειμενική αμεροληψία, κατά την οποία το θεσμικό αυτό όργανο πρέπει να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας σχετικά με ενδεχόμενη προκατάληψη [53].

88. Το Δικαστήριο απέρριψε την προβληθείσα από την Ισπανία αιτίαση μεροληψίας, κρίνοντας, κατ' ουσίαν, ότι οι επισκέψεις, αφενός, και η διαδικασία της έρευνας, αφετέρου, εμπίπτουν σε διακριτά νομικά πλαίσια και έχουν διαφορετικό αντικείμενο [54]. Κατά το Δικαστήριο, ακόμη και αν τα στοιχεία που αφορούν οι εν λόγω επισκέψεις, αφενός, και η διαδικασία έρευνας, αφετέρου,

50 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 89).

51 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 86).

52 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 90).

53 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 91).

54 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 96).

ενδέχεται να συμπίπτουν εν μέρει, εντούτοις η αξιολόγηση στην οποία η Eurostat και η Επιτροπή καλούνται, αντιστοίχως, να προβούν ως προς τα στοιχεία αυτά είναι οπωσδήποτε διαφορετική. Κατά συνέπεια, οι αξιολογήσεις ως προς την ποιότητα ορισμένων εκ των στοιχείων αυτών, στις οποίες προβαίνει η Eurostat κατά το πέρας των επισκέψεων που πραγματοποιεί σε κράτος μέλος, δεν προδικάζουν, αυτές καθεαυτές, τη θέση που ενδεχομένως θα λάβει η Επιτροπή ως προς την ύπαρξη ανακριβών δηλώσεων σε σχέση με τα ίδια αυτά στοιχεία, στην περίπτωση που το θεσμικό αυτό όργανο αποφασίσει να κινήσει σχετική διαδικασία έρευνας [55].

89. Εκ των ανωτέρω, το Δικαστήριο συνήγαγε ότι από την ανάθεση, αυτή καθεαυτήν, διεξαγωγής έρευνας, επί τη βάσει ενός ορισμένου νομικού πλαισίου, σε ομάδα αποτελούμενη, σε μεγάλο βαθμό, από υπαλλήλους της Eurostat οι οποίοι είχαν ήδη συμμετάσχει σε επισκέψεις που διοργάνωσε η υπηρεσία αυτή στο οικείο κράτος μέλος, με διαφορετικό νομικό έρεισμα και πριν από την έναρξη της διαδικασίας της έρευνας, δεν μπορεί να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εκδοθείσα μετά το πέρας της εν λόγω διαδικασίας απόφαση είναι παράνομη λόγω παραβάσεως της απαιτήσεως αντικειμενικής αμεροληψίας που βαρύνει την Επιτροπή [56].

90. Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η Επιτροπή και, επομένως, οι επίτροποι που ενεργούν συλλογικά, και όχι η Eurostat, έχουν, πρώτον, την εξουσία να αποφασίσουν την έναρξη διαδικασίας έρευνας, δεύτερον, την ευθύνη για τη διεξαγωγή της έρευνας, και, τρίτον, τη δυνατότητα να υποβάλουν στο Συμβούλιο τις αναγκαίες συστάσεις και προτάσεις κατά το πέρας της έρευνας. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, εφόσον το σχετικό νομικό πλαίσιο δεν αναθέτει καμία ειδική αρμοδιότητα στους υπαλλήλους της Eurostat όσον αφορά τη διεξαγωγή της έρευνας, τα καθήκοντα που ανατίθενται στους υπαλλήλους της Eurostat στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας έρευνας δεν μπορούν να θεωρηθούν καθοριστικά ούτε για τη διεξαγωγή ούτε για την έκβαση της διαδικασίας αυτής. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η ανάθεση της διεξαγωγής διαδικασίας έρευνας σε ομάδα αποτελούμενη, σε μεγάλο βαθμό, από υπαλλήλους της Eurostat οι οποίοι είχαν ήδη συμμετάσχει σε επισκέψεις που διοργάνωσε η υπηρεσία αυτή στην Ισπανία, πριν από την έναρξη της εν λόγω διαδικασίας, καθιστούσε παράνομη την προσβαλλόμενη απόφαση λόγω παραβάσεως από την Επιτροπή της απαιτήσεως αντικειμενικής αμεροληψίας. Συνεπώς, το Δικαστήριο απέρριψε τον λόγο ακυρώσεως με τον οποίο η Ισπανία προέβαλε προσβολή του δικαιώματος χρηστής διοικήσεως.

4. Εφαρμογή στο υπαλληλικό δίκαιο

91. Οι παρατεθείσες στα προηγούμενα σημεία αποφάσεις απεικονίζουν τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η απαίτηση αμεροληψίας στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών διεξαγόμενων ενώπιον των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης. Κοινό σημείο των υποθέσεων αυτών είναι το γεγονός ότι εμπλεκόμενοι στις συγκεκριμένες διαδικασίες ήταν νομικά πρόσωπα καθώς και κράτη μέλη, δηλαδή παράγοντες οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι «εξωτερικοί» ως προς τη διοίκηση της Ένωσης. Τούτου λεχθέντος, φρονώ ωστόσο ότι ουδείς νόμιμος λόγος δικαιολογεί την εξαίρεση των υπαλλήλων και των λοιπού προσωπικού της διοικήσεως από τον κύκλο των δικαιούχων της προστασίας που εγγυάται το άρθρο 41 του Χάρτη [57]. Τουναντίον, διαπιστώνω στο πλαίσιο αυτό, πρώτον, ότι, κατά την εν λόγω διάταξη, «κάθε πρόσωπο» έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεών του και, δεύτερον, ότι η διάταξη αυτή δεν κάνει διάκριση μεταξύ του εν στενή εννοία διοικητικού δικαίου της Ένωσης και του ευρωπαϊκού υπαλληλικού δικαίου, δεδομένου ότι και το τελευταίο υπάγεται στο διοικητικό

55 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψεις 99 και 100).

56 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 101).

57 Πρβλ. Jarass, H., *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*, 4η έκδοση, Βερολίνο, 2021, άρθρο 41, σημείο 10.

δίκαιο, με την ευρεία έννοια του όρου. Ως εκ τούτου, η απαίτηση αμεροληψίας πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί γενική αρχή η οποία έχει εφαρμογή σε κάθε διοικητική διαδικασία. Όπως θα καταδείξω στη συνέχεια μέσω παραδειγμάτων, η ερμηνεία αυτή έχει γίνει δεκτή στη νομολογία του Δικαστηρίου.

α) Η διαδικασία άρσεως της ασυλίας υπαλλήλου

92. Συναφώς, υπενθυμίζω εκ προοιμίου ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 41, παράγραφος 2, του Χάρτη, το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως αποτελείται στην πραγματικότητα από μια δέσμη δικαιωμάτων, στα οποία περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, και το δικαίωμα ακροάσεως. Στην απόφαση της 18ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά RQ (C-831/18 P, στο εξής: απόφαση Επιτροπή κατά RQ, EU:C:2020:481), την οποία θα παρουσιάσω στη συνέχεια, το Δικαστήριο απεφάνθη σχετικά με το περιεχόμενο του *δικαιώματος ακροάσεως*[58] στο πλαίσιο διαδικασίας με αντικείμενο την άρση της ασυλίας υπαλλήλου της Ένωσης. Η εν λόγω απόφαση αφορούσε μια ουσιώδη πτυχή της ευρωπαϊκής δημόσιας διοίκησης, την οποία εγγυάται το πρωτόκολλο (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης[59], με σκοπό τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των θεσμικών και λοιπών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης. Η σημασία που έχει η απόφαση αυτή για την εξέταση της υπό κρίση υποθέσεως έγκειται στο γεγονός ότι περιέχει γενικές εκτιμήσεις σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 41 του Χάρτη, οι οποίες, για τους λόγους που θα εκθέσω στη συνέχεια, φρονώ ότι ισχύουν και για την απαίτηση αμεροληψίας.

93. Στο σχετικό τμήμα της αναλύσεώς του, το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας συνιστά θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ένωσης[60]. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι, όσον αφορά ειδικότερα το δικαίωμα ακροάσεως σε κάθε διαδικασία, αυτό αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εν λόγω θεμελιώδους αρχής και κατοχυρώνεται σήμερα όχι μόνον με τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη, τα οποία εγγυώνται τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο κάθε δικαστικής διαδικασίας, αλλά και με το άρθρο 41 του Χάρτη, το οποίο διασφαλίζει το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως[61]. Συγκεκριμένα, η παράγραφος 2 του άρθρου 41 προβλέπει ότι το εν λόγω δικαίωμα χρηστής διοικήσεως περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση προ της λήψεως ατομικού μέτρου εις βάρος του[62]. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να σημειωθεί, όπως ήδη επισημάνθηκε στις παρούσες προτάσεις σε σχέση με την απαίτηση αμεροληψίας, ότι το Δικαστήριο τονίζει την αντιστοιχία μεταξύ των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 41 και 47 του Χάρτη, τα οποία έχουν εφαρμογή στο είδος διαδικασίας που αφορά καθένα από τα άρθρα αυτά.

94. Περαιτέρω, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι η διάταξη αυτή, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα της, είναι γενικής εφαρμογής. Εξ αυτού το Δικαστήριο συνήγαγε ότι το δικαίωμα ακροάσεως πρέπει να γίνεται σεβαστό σε κάθε διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει στην έκδοση βλαπτικής πράξεως, ακόμη και όταν η εφαρμοστέα ρύθμιση δεν προβλέπει ρητώς την τήρηση τέτοιας διατυπώσεως. Επιπλέον, το εν λόγω δικαίωμα διασφαλίζει σε κάθε πρόσωπο τη δυνατότητα να γνωστοποιεί λυσιτελώς και αποτελεσματικώς την άποψή του, κατά τη διάρκεια διοικητικής διαδικασίας και πριν από την έκδοση οποιασδήποτε αποφάσεως δυνάμενης να

58 Βλ. επίσης απόφαση της 4ης Ιουνίου 2020, ΕΥΕΔ κατά De Loecker (C-187/19 P, EU:C:2020:444, σκέψη 70), η οποία επίσης αφορά το δικαίωμα ακροάσεως στον τομέα των υπαλληλικών υποθέσεων.

59 ΕΕ 2010, C 83, σ. 266.

60 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 64).

61 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 65).

62 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 66).

επηρεάσει δυσμενώς τα συμφέροντά του[63]. Δεδομένου ότι οι ως άνω εκτιμήσεις συμπίπτουν με τις παρατηρήσεις που εξέθεσα ανωτέρω προς στήριξη της θέσεως ότι η απαίτηση αμεροληψίας πρέπει να νοηθεί ως αρχή γενικής ισχύος διέπουσα κάθε διοικητική διαδικασία, είναι κατά τη γνώμη μου προφανές ότι το άρθρο 41 του Χάρτη έχει εφαρμογή και στο ευρωπαϊκό υπαλληλικό δίκαιο όσον αφορά την εν λόγω απαίτηση.

95. Ένας ακόμη λόγος για τον οποίο η απόφαση Επιτροπή κατά RQ έχει ιδιαίτερη σημασία προκύπτει από το γεγονός ότι η απόφαση αυτή περιέχει στοιχεία σχετικά με ορισμένα ζητήματα του γενικού διοικητικού δικαίου της Ένωσης, τα οποία μπορεί να είναι καθοριστικά για την εξέταση της υπό κρίση υποθέσεως και στα οποία θα επανέλθω στη συνέχεια των παρουσών προτάσεων[64], όπως είναι οι έννομες συνέπειες που συνεπάγεται η εκ μέρους της διοικήσεως έκδοση αποφάσεως κατά παράβαση των διαδικαστικών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου.

96. Συναφώς, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, κατά πάγια νομολογία του, η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, και ειδικότερα του δικαιώματος ακροάσεως, συνεπάγεται την ακύρωση της αποφάσεως που εκδόθηκε κατά το πέρας της σχετικής διοικητικής διαδικασίας μόνο στην περίπτωση που, αν δεν υπήρχε η πλημμέλεια αυτή, η εν λόγω διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα[65]. Επ' αυτού, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι δεν μπορεί να επιβληθεί στον προσφεύγοντα που προβάλλει προσβολή των δικαιωμάτων του άμυνας η υποχρέωση να αποδείξει ότι η απόφαση του οικείου θεσμικού οργάνου της Ένωσης θα ήταν διαφορετική, αλλά μόνον ότι το ενδεχόμενο αυτό δεν αποκλείεται απολύτως. Το ζήτημα αυτό πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με τις πραγματικές και νομικές περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως[66].

β) Η διαδικασία εκπτώσεως μέλους της Επιτροπής

97. Ολοκληρώνοντας την επισκόπηση της νομολογίας, πρέπει να γίνει μνεία στην απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2021, Dalli κατά Επιτροπής (C-615/19 P, στο εξής: απόφαση Dalli κατά Επιτροπής, EU:C:2021:133), ως παράδειγμα εφαρμογής της απαιτήσεως αμεροληψίας στον τομέα της δημόσιας διοίκησης. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, πρώην μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής άσκησε αρχικά αγωγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, με την οποία ζήτησε να υποχρεωθεί η Επιτροπή να του καταβάλει αποζημίωση, ιδίως για την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που ισχυρίστηκε ότι υπέστη λόγω των φερόμενων ως παράνομων συμπεριφορών της Επιτροπής και της OLAF, οι οποίες οδήγησαν στην παύση εκ των καθηκόντων του. Προς στήριξη της αγωγής του, ο αναιρεσείων είχε προβάλει διάφορες αιτιάσεις σχετικές με την παράνομη συμπεριφορά της Επιτροπής και της OLAF, οι οποίες, εντούτοις, απορρίφθηκαν στο σύνολό τους από το Γενικό Δικαστήριο.

98. Με την αίτηση αναιρέσεως, ο αναιρεσείων υποστήριξε ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πολλαπλή πλάνη περί το δίκαιο λόγω του ότι δεν διαπίστωσε παράβαση της επιβαλλόμενης από το άρθρο 41 του Χάρτη απαιτήσεως αμεροληψίας στο πλαίσιο της εις βάρος του διεξαχθείσας έρευνας. Κατά την άποψή του, υπήρχαν στοιχεία ικανά να δημιουργήσουν εύλογες αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία της έρευνας. Πρώτον, ο αναιρεσείων αμφισβήτησε τη νομιμότητα της άμεσης συμμετοχής του διευθυντή της OLAF στην έρευνα, καθότι, κατά τον αναιρεσείοντα, η ισχύουσα νομοθεσία προέβλεπε απλώς και μόνον την αρμοδιότητά του να διευθύνει τις έρευνες.

63 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 67).

64 Βλ. σημεία 111 έως 118 των παρουσών προτάσεων.

65 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 105).

66 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψεις 106 και 107).

Δεύτερον, ο αναιρεσείων υποστήριξε ότι το Γενικό Δικαστήριο κακώς έκρινε ότι η συμμετοχή εκπροσώπων εθνικής αρχής στην έρευνα δεν θίγει την αντικειμενική αμεροληψία της OLAF, παρά το γεγονός ότι ένας από τους εκπροσώπους αυτούς ήταν επίσης μέλος και της επιτροπής εποπτείας[67].

99. Το Δικαστήριο δεν συμμερίστηκε την άποψη του αναιρεσείοντος και, ως εκ τούτου, απέρριψε τον λόγο αναιρέσεως που στηριζόταν, κατ' ουσίαν, στην προβαλλόμενη μη τήρηση της απαιτήσεως αμεροληψίας. Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι καμία από τις περιστάσεις που επικαλέστηκε ο αναιρεσείων δεν ήταν ικανή να θέσει υπό αμφισβήτηση την τήρηση της απαιτήσεως αμεροληψίας.

100. Πρώτον, όσον αφορά την πλάνη περί το δίκαιο στην οποία φερόταν ότι υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο αποφαινόμενο επί της συμμετοχής του διευθυντή της OLAF στην έρευνα, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι το άρθρο 41, παράγραφος 1, του Χάρτη ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης[68]. Το Δικαστήριο εξήγησε ότι τα εν λόγω θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί οφείλουν να συμμορφώνονται προς την επιταγή της αμεροληψίας, ως προς αμφότερες τις πτυχές της, οι οποίες είναι, αφενός, η υποκειμενική αμεροληψία και, αφετέρου, η αντικειμενική αμεροληψία. Ακολούθως, το Δικαστήριο παρείχε διευκρινίσεις σχετικά με τις αρμοδιότητες του διευθυντή της OLAF, υπενθυμίζοντας προς τούτο τις κρίσιμες διατάξεις του κανονισμού περί των ερευνών που πραγματοποιούνται από την υπηρεσία αυτή[69], και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο διευθυντής καλείται να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη διεξαγωγή των ερευνών. Κατά το Δικαστήριο, ο αναιρεσείων δεν απέδειξε ότι η άμεση συμμετοχή του διευθυντή της OLAF σε ορισμένες δραστηριότητες έρευνας ήταν ικανή να θίξει την αντικειμενική αμεροληψία του. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο αναιρεσείων δεν είχε αμφισβητήσει το κύρος των σχετικών διατάξεων. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι η εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου, κατά την οποία η εν λόγω άμεση συμμετοχή δεν έθιγε την αμεροληψία της έρευνας, δεν ενείχε πλάνη περί το δίκαιο.

101. Δεύτερον, όσον αφορά τη συμμετοχή στην ακρόαση ενός εκπροσώπου εθνικής αρχής, ο οποίος ήταν επίσης μέλος και της επιτροπής εποπτείας, το Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι ένα από τα μέλη της επιτροπής εποπτείας έλαβε άμεσα μέρος στη διενέργεια έρευνας της OLAF μπορεί ασφαλώς να δημιουργήσει εύλογη αμφιβολία ως προς την ύπαρξη, εκ μέρους του μέλους αυτού, ενδεχόμενης θετικής ή αρνητικής προκαταλήψεως κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων εντός της επιτροπής αυτής όσον αφορά τις συνθήκες άσκησης της επίμαχης δραστηριότητας έρευνας[70]. Ωστόσο, κατά το Δικαστήριο, μολονότι η αντικειμενική αμεροληψία μέλους της επιτροπής εποπτείας μπορούσε, επομένως, να αμφισβητηθεί όσον αφορά την άσκηση των καθηκόντων ελέγχου που ασκεί το εν λόγω μέλος υπό την ιδιότητα αυτή, το γεγονός ότι το πρόσωπο αυτό ενδέχεται να κληθεί μεταγενέστερα να ασκήσει τέτοιο έλεγχο δεν μπορεί, αντιθέτως, να δημιουργήσει εύλογες αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία του κατά τη συμμετοχή του σε δραστηριότητα έρευνας. Το Δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού ότι, η έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας που προέβαλε ο αναιρεσείων, καίτοι θα μπορούσε, ενδεχομένως, να προβληθεί όσον αφορά τη γνώμη της επιτροπής εποπτείας σχετικά με την έρευνα της OLAF, δεν ήταν ωστόσο ικανή να θέσει υπό αμφισβήτηση την τήρηση της αρχής της αμεροληψίας στο πλαίσιο της εν λόγω έρευνας και, ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της ακροάσεως στην οποία

67 Απόφαση Dalli κατά Επιτροπής (σκέψεις 106 και 107).

68 Απόφαση Dalli κατά Επιτροπής (σκέψεις 111 έως 118).

69 Κανονισμός (ΕΚ) 1073/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) (ΕΕ 1999, L 136, σ. 1).

70 Απόφαση Dalli κατά Επιτροπής (σκέψεις 119 έως 124).

συμμετείχε ένα μέλος της επιτροπής αυτής. Συναφώς, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η επιχειρηματολογία του αναιρεσείοντος αφορούσε την αμφισβήτηση της νομιμότητας της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων από την OLAF και όχι της γνώμης της επιτροπής εποπτείας. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο ισχυρισμός περί πλάνης περί το δίκαιο σχετικά με το ζήτημα αυτό έπρεπε να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Γ. Διδάγματα συναγόμενα από τη νομολογία

102. Μετά την επισκόπηση νομολογίας που προηγήθηκε, επιβάλλεται, κατ' αρχάς, να προσδιοριστούν τα διδάγματα που συνάγονται όσον αφορά την έννοια της «αμεροληψίας» στο δίκαιο της Ένωσης, και, στη συνέχεια, να εξεταστεί η αίτηση αναιρέσεως που άσκησε το Κοινοβούλιο[71] στην υπό κρίση υπόθεση.

103. Πρώτον, τα παραδείγματα που εξέθεσα στην προηγηθείσα επισκόπηση της νομολογίας συνηγορούν υπέρ της εφαρμογής της απαιτήσεως αμεροληψίας στον τομέα του υπαλληλικού δικαίου. Το συμπέρασμα αυτό είναι απόρροια, μεταξύ άλλων, του γεγονότος ότι από τις αποφάσεις Επιτροπή κατά RQ[72] και Dalli κατά Επιτροπής[73] προκύπτει σαφώς ότι το άρθρο 41, παράγραφος 1, του Χάρτη *εφαρμόζεται στις διοικητικές διαδικασίες, οι οποίες περιλαμβάνουν στάδιο έρευνας και σχετίζονται με το νομικό καθεστώς των υπαλλήλων* και των μελών της Επιτροπής, έχοντας ως αντικείμενο είτε την ασυλία τους είτε ακόμη και τη διατήρηση της θέσεώς τους.

104. Δεύτερον, από την απόφαση Wolff κατά Επιτροπής[74] προκύπτει ότι η υποχρέωση αμεροληψίας αποσκοπεί στη διασφάλιση της ίσης μεταχειρίσεως. Ομοίως, από την απόφαση αυτή μπορεί να συναχθεί ότι, δεδομένου ότι τόσο η εσωτερική λειτουργία όσο και η εξωτερική εικόνα των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών εξαρτάται από την τήρηση της υποχρεώσεως αυτής, αυτή πρέπει κατ' ανάγκη να εκτείνεται σε όλους τους τομείς δραστηριότητας της διοικήσεως της Ένωσης, περιλαμβανομένων *των θεμάτων που αφορούν τη διαχείριση του υπαλληλικού προσωπικού*, όπως είναι ο διορισμός, η προαγωγή και ο πειθαρχικός έλεγχος αυτού.

105. Τρίτον, πρέπει να σημειωθεί ότι η έννοια της «αμεροληψίας» στην οποία στηρίζεται η νομολογία του Δικαστηρίου[75] περιλαμβάνει δύο πτυχές. Αφενός, την υποκειμενική αμεροληψία, κατά την οποία κανένα μέλος του οικείου θεσμικού οργάνου δεν πρέπει να εκδηλώνει μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, και, αφετέρου, την αντικειμενική αμεροληψία, κατά την οποία το θεσμικό όργανο πρέπει να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας σχετικά με ενδεχόμενη προκατάληψη.

106. Τέταρτον, όσον αφορά τη δεύτερη πτυχή, από την απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου[76] προκύπτει ότι η προηγούμενη γνώση των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους όσων καλούνται να μετάσχουν στην έκδοση δικαστικής ή διοικητικής αποφάσεως δεν αποτελεί, αφ' εαυτής, περίσταση ικανή να καταστήσει ελαττωματική την εκδοθησομένη απόφαση λόγω διαδικαστικής πλημμέλειας υπό τη μορφή ελλείψεως αμεροληψίας. Πράγματι, όπως προκύπτει

71 Βλ. σημεία 119 επ. των παρουσών προτάσεων.

72 Απόφαση Dalli κατά Επιτροπής (σκέψη 65).

73 Απόφαση Dalli κατά Επιτροπής (σκέψη 111).

74 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 26).

75 Βλ. σημεία 80, 87, 98 και 100 των παρουσών προτάσεων.

76 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψεις 43 έως 45).

από τις αποφάσεις Wolff κατά Επιτροπής[77] και Ισπανία κατά Συμβουλίου[78], η γνώση αυτή είναι συχνά αναπόφευκτη, λαμβανομένης υπόψη της προγενέστερης ή παράλληλης επαγγελματικής δραστηριότητας των αρμοδίων υπαλλήλων. Απαιτείται περισσότερο να αποδεικνύεται εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση υφίσταται *σύγκρουση συμφερόντων* στο πρόσωπο των υπαλλήλων και του μελών του λοιπού προσωπικού που ενεργούν για λογαριασμό των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών, η οποία δημιουργεί *εύλογη αμφιβολία ως προς την αμεροληψία της διαδικασίας*.

107. Πέμπτον, από τις αποφάσεις Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου[79], Dalli κατά Επιτροπής[80] και Wolff κατά Επιτροπής[81] προκύπτει ότι η νομολογία του Δικαστηρίου επιβάλλει στον ενδιαφερόμενο, από διαδικαστική άποψη, να *προβάλει ισχυρισμούς ικανούς να θέσουν υπό αμφισβήτηση την προσωπική αμεροληψία των υπαλλήλων ή μελών του λοιπού προσωπικού που εμπλέκονται στη διοικητική διαδικασία*. Συγκεκριμένα, μόνον βάσει των επιχειρημάτων που προβάλλουν οι ενδιαφερόμενοι μπορεί το Δικαστήριο να προβεί σε λεπτομερή εξέταση της φερόμενης παραβάσεως της αντικειμενικής αμεροληψίας. Ως εκ τούτου, γενικοί, αφηρημένοι και προδήλως αβάσιμοι ισχυρισμοί ουδόλως ανταποκρίνονται στην απαίτηση αυτή.

108. Πάντως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το Δικαστήριο διευκρίνισε στην απόφαση Wolff κατά Επιτροπής[82] ότι, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η οργάνωση της διοικητικής διαδικασίας δεν παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας σχετικά με ενδεχόμενη προκατάληψη, δεν απαιτείται να αποδεικνύεται η έλλειψη αμεροληψίας, δεδομένων των ειδικών χαρακτηριστικών του ρόλου της εισηγήτριας στο πλαίσιο των διαδικασιών που διεξάγονται ενώπιον της επιτροπής. *Αρκεί να υφίσταται εύλογη αμφιβολία επ' αυτού, η οποία να μην μπορεί να αρθεί*. Συνεπώς, το βάρος αποδείξεως δεν φαίνεται να είναι υπερβολικά επαχθές.

109. Έκτον, από τις αποφάσεις Ziegler κατά Επιτροπής[83] και Wolff κατά Επιτροπής[84] είναι δυνατόν να συναχθεί ότι ο έλεγχος τηρήσεως της υποχρεώσεως υποκειμενικής αμεροληψίας δεν είναι αναγκαίος στις περιπτώσεις που έχει ήδη διαπιστωθεί παράβαση της αντικειμενικής αμεροληψίας. *Η εξέταση των πραγματικών περιστατικών υπό το πρίσμα της δεύτερης πτυχής της έννοιας της «αμεροληψίας» επαρκεί*, εφόσον δεν υπάρχουν στοιχεία από τα οποία να μπορεί με βεβαιότητα να αποδειχθεί η ύπαρξη προκαταλήψεων εκ μέρους των υπαλλήλων ή μελών του λοιπού προσωπικού που εμπλέκονται στη διοικητική διαδικασία.

110. Έβδομον, από τις αποφάσεις Ισπανία κατά Συμβουλίου[85] και Wolff κατά Επιτροπής[86] προκύπτει ότι, οσάκις ανατίθενται σε πλείονα θεσμικά και λοιπά όργανα ή οργανισμούς της Ένωσης διακριτές αρμοδιότητες στο πλαίσιο διαδικασίας δυνάμενης να καταλήξει σε βλαπτική για έναν πολίτη απόφαση, *έκαστο εκ των οργάνων ή οργανισμών αυτών οφείλει, κατά το μέρος που το αφορά, να συμμορφώνεται προς την επιταγή αντικειμενικής αμεροληψίας*. Επομένως,

77 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 39).

78 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 99).

79 Απόφαση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου (σκέψη 47).

80 Απόφαση Dalli κατά Επιτροπής (σκέψη 117).

81 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 30).

82 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 37).

83 Απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 156).

84 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 41).

85 Απόφαση Ισπανία κατά Συμβουλίου (σκέψη 94).

86 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 28).

ακόμα και στην περίπτωση που μόνον ένα εξ αυτών έχει παραβεί την επιταγή αυτή, η παράβαση αυτή είναι ικανή να καταστήσει παράνομη την απόφαση που εκδίδει το έτερο όργανο κατά το πέρας της συγκεκριμένης διαδικασίας.

111. Όγδοον, από την αντιπαραβολή μεταξύ, αφενός, της αποφάσεως Wolff κατά Επιτροπής[87], στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν τηρήθηκε η υποχρέωση αμεροληψίας και, αφετέρου, της αποφάσεως Επιτροπή κατά RQ[88], η οποία αφορούσε προσβολή του δικαιώματος ακροάσεως, προκύπτει ότι η προσβολή των δικαιωμάτων του άρθρου 41 του Χάρτη, τα οποία συνολικώς κατοχυρώνουν το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως, *προδήλως μπορεί να έχει διαφορετικές συνέπειες αναλόγως του προσβαλλόμενου κατά περίπτωση δικαιώματος*.

112. Συγκεκριμένα, στην απόφαση Επιτροπή κατά RQ[89], το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, κατά πάγια νομολογία του, «η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, και ειδικότερα του δικαιώματος ακροάσεως, συνεπάγεται την ακύρωση της αποφάσεως που εκδόθηκε κατά το πέρας της σχετικής διοικητικής διαδικασίας μόνο στην περίπτωση που, αν δεν υπήρχε η πλημμέλεια αυτή, η εν λόγω διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα». Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι τέτοια αναφορά στη νομολογία σχετικά με τις έννομες συνέπειες ελαττώματος της διαδικασίας που απορρέει από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας ουδόλως περιλαμβάνεται στην απόφαση Wolff κατά Επιτροπής. Αντιθέτως, το Δικαστήριο εξέθεσε λεπτομερώς στην απόφαση αυτή τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι η συμμετοχή συγκεκριμένου εμπειρογνώμονα στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων ήταν ικανή να προκαλέσει σε τρίτους παρατηρητές εύλογες αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία της επιτροπής του ΕΜΑ, δεχόμενο ως εκ τούτου ότι υπήρξε παράβαση της υποχρεώσεως αμεροληψίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη.

113. Τίθεται επομένως το ερώτημα εάν τέτοια διάκριση μεταξύ των συγκεκριμένων δικαιωμάτων είναι δικαιολογημένη από νομικής απόψεως. Κατά τη γνώμη μου, στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί *διαφοροποιημένη απάντηση*, όπως θα εξηγήσω στη συνέχεια.

114. Καίτοι η προσβολή των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 41, παράγραφος 2, του Χάρτη συνιστά ασφαλώς ελάττωμα της διαδικασίας ικανό να καταστήσει «παράνομη» τη διοικητική απόφαση, ωστόσο είναι αναγκαίο να υπομνησθεί ότι το δίκαιο της διοικητικής διαδικασίας της Ένωσης και των κρατών μελών προβλέπει μηχανισμούς θεραπείας του ελαττώματος αυτού[90]. Επί παραδείγματι, το δικαίωμα ακροάσεως μπορεί να παρασχεθεί στον ενδιαφερόμενο σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας, πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας και τη λήψη τελικής αποφάσεως. Ομοίως, το Δικαστήριο έκρινε προσφάτως στην απόφαση Επιτροπή κατά Di Bernardo[91] ότι η ανεπαρκής αιτιολογία διοικητικής πράξεως δύναται να συμπληρωθεί, υπό ορισμένες αυστηρές προϋποθέσεις, ώστε να αποφευχθεί κατά τον τρόπο αυτό η προσβολή των δικαιωμάτων του αποδέκτη της εν λόγω πράξεως[92].

87 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψη 39).

88 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 112).

89 Απόφαση Επιτροπή κατά RQ (σκέψη 105).

90 Βλ. αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 2013, Križan κ.λπ. (C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 91), όσον αφορά τη θεραπεία διαδικαστικών ελαττωμάτων στο πλαίσιο διαδικασίας λήψεως αποφάσεων σχετικών με το περιβάλλον· της 25ης Οκτωβρίου 2011, Solvay κατά Επιτροπής (C-109/10 P, EU:C:2011:686, σκέψη 56), για τη θεραπεία διαδικαστικών πλημμελειών στο πλαίσιο διαδικασιών της Επιτροπής στον τομέα των συμπράξεων· και της 16ης Ιανουαρίου 1992, Marichal-Margrève (C-334/90, EU:C:1992:15, σκέψη 25), όσον αφορά το δίκαιο των τελωνειακών διαδικασιών.

91 Απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020 (C-114/19 P, EU:C:2020:457).

92 Απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά Di Bernardo (C-114/19 P, EU:C:2020:457, σκέψεις 51 έως 60).

115. Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι τα ελαττώματα της διαδικασίας δεν είναι όλα ικανά να επηρεάσουν την ουσία μιας διοικητικής αποφάσεως. Με άλλα λόγια, ένα σφάλμα της διοικήσεως κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας μπορεί να αποδειχθεί ότι δεν προσβάλλει τα διάφορα διακυβευόμενα συμφέροντα. Συγκεκριμένα, η διοίκηση μπορεί, για λόγους, ιδίως, *διοικητικής αποτελεσματικότητας, ασφάλειας δικαίου και οικονομίας της διαδικασίας*, να απαλλαγεί από την ποινή της «ακυρότητας» που προβλέπεται ως επί το πλείστον σε κάθε έννομη τάξη για τις σοβαρότερες περιπτώσεις ελλείψεως νομιμότητας μιας διοικητικής αποφάσεως. Σύμφωνα με τη λογική αυτή, η «τυπική παρανομία» της νομικής πράξεως με την οποία λαμβάνεται η απόφαση αυτή είναι αποδεκτή εφόσον δεν θίγει το «ουσιαστικό δικαίωμα» του ενδιαφερομένου. Τούτου λεχθέντος, φρονώ ότι το Δικαστήριο, έχει επίγνωση των ανωτέρω και εφαρμόζει το πρότυπο που μόλις ανέφερα στην έννομη τάξη της Ένωσης, καθ' όσον απαιτεί, σύμφωνα με τη μνημονευθείσα νομολογία, να εξετάζονται, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, οι συνέπειες της προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, μεταξύ άλλων και του δικαιώματος ακροάσεως, προτού κριθεί η τύχη της επίμαχης διοικητικής αποφάσεως.

116. Όσον αφορά ειδικότερα την παράβαση της υποχρεώσεως αμεροληψίας που αποτελεί το αντικείμενο της υπό κρίση υποθέσεως, εκτιμώ ότι η ακολουθητέα προσέγγιση εξαρτάται από τη *βαρύτητα εκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως*. Συναφώς, επισημαίνω το γεγονός ότι η έννοια της «αμεροληψίας», όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, καθώς και από διάφορους κώδικες δεοντολογίας που χρησιμοποιούν τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης, δεν ορίζεται με τον ίδιο τρόπο. Το Δικαστήριο φαίνεται ότι στηρίζεται σε μια *πιο γενική έννοια, επιδεχόμενη ερμηνεία*, ενώ ο κώδικας ορθής διοικητικής συμπεριφοράς του Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή αφορά *ειδικές και ιδιαιτέρως σοβαρές περιπτώσεις*, όπως οι συγκρούσεις συμφερόντων για προσωπικούς, οικογενειακούς, πολιτικούς ή οικονομικούς λόγους[93]. Λαμβανομένης υπόψη της ποικιλίας των περιπτώσεων, επιβάλλεται να προσδιορίζονται, σε κάθε περίπτωση, οι συγκεκριμένες περιστάσεις οι οποίες εγείρουν αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία της διοικήσεως.

117. Αφενός, είναι αληθές ότι η έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας μπορεί να κλονίσει την εμπιστοσύνη του διοικουμένου στην ουδετερότητα της διοικήσεως. Η υποψία ότι μπορεί να υποστούν αυθαίρετη και, κατά συνέπεια, άδικη μεταχείριση μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τις αντιλήψεις των διοικουμένων[94], στην περίπτωση δε των υπαλληλικών υποθέσεων, τη συμπεριφορά των υπαλλήλων και μελών του λοιπού προσωπικού έναντι του οργάνου για τον οποίο εργάζονται. Δεδομένης της σημασίας των διακυβευμάτων τόσο για την εσωτερική λειτουργία όσο και για την εξωτερική εικόνα των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης, είναι προφανές ότι η παράβαση της υποχρεώσεως αντικειμενικής αμεροληψίας δεν μπορεί εύκολα να θεραπευθεί[95]. Τουναντίον, φρονώ ότι μια τέτοια περίπτωση είναι ικανή να

[93] Σύμφωνα με το άρθρο 8 («Αμεροληψία και ανεξαρτησία») του ευρωπαϊκού κώδικα ορθής διοικητικής συμπεριφοράς, ο οποίος συντάχθηκε από τον Ευρωπαίο Διαμεσολαβητή και εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο με ψήφισμα κατά τη συνεδρίαση της ολομέλειας της 6ης Σεπτεμβρίου 2001, η υποχρέωση αμεροληψίας επιβάλλει στον υπάλληλο να απέχει «από αυθαίρετες ενέργειες που επηρεάζουν δυσμενώς μέλη του κοινού, καθώς και από οποιαδήποτε προτιμησιακή μεταχείριση για οποιουσδήποτε λόγους». Ο εν λόγω κώδικας επιβάλλει η συμπεριφορά του υπαλλήλου να μην υπαγορεύεται ποτέ από «προσωπικά, οικογενειακά ή εθνικά συμφέροντα, ούτε και πολιτικές πιέσεις». Ο υπάλληλος οφείλει επίσης να απέχει από τη «λήψη απόφασης για θέμα που αφορά το δικό του οικονομικό συμφέρον ή το συμφέρον στενού συγγενούς του».

[94] Batalli, M. και Fejzullahu, A., «Principles of Good Administration under the European Code of Good Administrative Behavior», *Pécs Journal of International and European Law*, 2018, αριθ. 1, σ. 35. Οι συγγραφείς υπενθυμίζουν ότι η μη τήρηση των αρχών της «χρηστής διοικήσεως» μπορεί να οδηγήσει σε «μη χρηστή διοίκηση», δηλαδή σε μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ανίσχυρα κρατικά όργανα, ανίκανα να προωθήσουν την ευημερία των διοικουμένων. Όλη αυτή η κατάσταση μπορεί να προκαλέσει γενική δυσαρέσκεια μεταξύ των πολιτών.

[95] Βλ., συναφώς, Mouly, J., «Du caractère substantiel des dispositions garantissant le principe d'impartialité dans la procédure disciplinaire», *Droit Social*, Dalloz, 2016, αριθ. 10, σ. 869, όπου ο συγγραφέας υπογραμμίζει τη σημασία της απαιτήσεως αμεροληψίας. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι ορισμένοι, ιδιαιτέρως σημαντικοί, κανόνες της πειθαρχικής διαδικασίας αποτελούν ουσιαστικές εγγυήσεις, η μη τήρηση των οποίων πρέπει να συνεπάγεται αυτοδικαίως την ακυρότητα της επιβληθείσας πειθαρχικής ποινής, χωρίς να είναι αναγκαίο ο εργαζόμενος να αποδείξει ότι δεν μπόρεσε να ασκήσει τα δικαιώματά του άμυνας.

πλήξει τη νομιμότητα της διοικητικής διαδικασίας στο σύνολό της. Υπό το πρίσμα αυτό, γίνεται καλύτερα αντιληπτό για ποιον λόγο το Δικαστήριο δεν εξέτασε στην απόφαση Wolff κατά Επιτροπής[96] κατά πόσον η συμμετοχή ενός συγκεκριμένου πραγματογνώμονα επηρέασε ή όχι την εκδοθείσα απόφαση και αρκέστηκε στη διαπίστωση περί υπάρξεως εύλογης αμφιβολίας ως προς την αντικειμενική αμεροληψία η οποία δεν μπορούσε να αρθεί.

118. Αφετέρου, είναι εξίσου αληθές ότι, δεδομένου ότι η απαίτηση «αμεροληψίας» αποσκοπεί στην απαγόρευση διαφόρων συμπεριφορών, οι οποίες μπορεί να συνιστούν από *ήσσονος σημασίας παραβάσεις* έως και *αξιόποινες πράξεις*, οι έννομες συνέπειες της παραβάσεως της εν λόγω απαιτήσεως πρέπει να είναι αναλογικές και να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα εγγενή σε κάθε έννομη τάξη συμφέροντα. Στα συμφέροντα του αποδέκτη διοικητικής πράξεως που πάσχει από έλλειψη νομιμότητας λόγω διαδικαστικής πλημμέλειας αντιτίθενται αρχές όπως αυτές της διοικητικής αποτελεσματικότητας, της ασφάλειας δικαίου και της οικονομίας της διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό, δεν θεωρώ ότι οποιαδήποτε εύλογη αμφιβολία ως προς την τήρηση της απαιτήσεως αντικειμενικής αμεροληψίας επιφέρει άνευ ετέρου την ακυρότητα μιας διοικητικής πράξεως. Όπως εξήγησα ήδη στις παρούσες προτάσεις[97], τέτοια έννομη συνέπεια θα πρέπει να ισχύει μόνο για τις *σοβαρότερες περιπτώσεις παρανομίας*, ιδίως εκείνες που αφορούν *σύγκρουση συμφερόντων για προσωπικούς, οικογενειακούς, πολιτικούς ή οικονομικούς λόγους*, καθώς και *αξιόποινες πράξεις*, όπως αυτές που συνδέονται με τη *διαφθορά στη δημόσια διοίκηση*. Αντιθέτως, στις υπόλοιπες περιπτώσεις, είναι ορθό να εξαρτάται η δυνατότητα να ζητηθεί η ακύρωση διοικητικής πράξεως, η οποία πάσχει από διαδικαστικό ελάττωμα σχετιζόμενο με παράβαση της εν λόγω απαιτήσεως, από το κατά πόσον, ελλείψει της πλημμέλειας αυτής, η διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα, όπως έκρινε το Δικαστήριο στην προμνησθείσα απόφαση Επιτροπή κατά RQ[98]. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, η δυνατότητα αυτή πρέπει να αποκλείεται.

Δ. Εξέταση της αιτήσεως αναιρέσεως υπό το πρίσμα της νομολογίας

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

119. Αφού προσδιορίστηκαν τα διδάγματα που συνάγονται από τη σχετική με την απαίτηση αμεροληψίας νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει ακολούθως να εφαρμοστούν στην παρούσα υπόθεση, στο πλαίσιο εξετάσεως της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως.

120. Κατά το μέρος που το Κοινοβούλιο προβάλλει παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών, αρκεί η υπόμνηση ότι από το άρθρο 256 ΣΛΕΕ καθώς και από το άρθρο 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να διαπιστώνει και να εκτιμά τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά καθώς και τα αποδεικτικά στοιχεία. Επομένως, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και αποδεικτικών στοιχείων δεν συνιστά, υπό την επιφύλαξη της ενδεχόμενης παραμορφώσεώς τους, νομικό ζήτημα

96 Απόφαση Wolff κατά Επιτροπής (σκέψεις 37 έως 41).

97 Βλ. σημείο 115 των παρουσών προτάσεων.

98 Βλ. σημείο 112 των παρουσών προτάσεων.

υποκείμενο, αυτό καθεαυτό, στον αναιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου. Τέτοια παραμόρφωση πρέπει να προκύπτει προδήλως από τα στοιχεία της δικογραφίας, χωρίς να απαιτείται νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων [99].

121. Συναφώς, διαπιστώνω ότι το Κοινοβούλιο δεν αποδεικνύει σε τι συνίσταται η παραμόρφωση από το Γενικό Δικαστήριο των πραγματικών περιστατικών βάσει των οποίων έκρινε, στη σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το Κοινοβούλιο δεν παρέσχε επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας ως προς την αντικειμενική αμεροληψία των υπευθύνων για τη διενέργεια της επίμαχης έρευνας. Το Κοινοβούλιο μάλλον περιορίζεται στον ισχυρισμό ότι οι διενεργήσαντες την έρευνα είχαν απλώς και μόνον «επιφανειακή και μη ολοκληρωμένη γνώση της υποθέσεως», πράγμα που, όπως υποστηρίζει, δεν επαρκεί για να συναχθεί έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας. Ωστόσο, από το κείμενο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε λεπτομερώς διάφορες πτυχές που αφορούσαν τις σχέσεις μεταξύ των υπευθύνων της έρευνας, αφενός, και της UZ, αφετέρου, βάσει των οποίων διέκρινε την ύπαρξη διαπροσωπικής συγκρούσεως ή, εν πάση περιπτώσει, την πιθανότητα οι υπεύθυνοι για τη διενέργεια της έρευνας να είχαν αρνητική γνώμη έναντι της UZ σε χρόνο προγενέστερο της ενάρξεως της διοικητικής έρευνας.

122. Η περίπτωση αυτή διαφέρει σαφώς από εκείνη την οποία επικαλείται το Κοινοβούλιο, περί απλής «προηγούμενης γνώσεως» του επίμαχου ζητήματος στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Πρόκειται μάλλον περί του κινδύνου να υπάρχει προκατειλημμένη γνώμη η οποία θα μπορούσε ενδεχομένως να στρεβλώσει την αντίληψη της πραγματικότητας. Επομένως, φρονώ ότι, σε αντίθεση προς ό,τι υποστηρίζει το Κοινοβούλιο, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι συνέτρεχαν περιστάσεις ικανές να θέσουν υπό αμφισβήτηση την αντικειμενική αμεροληψία των υπευθύνων της έρευνας.

2. Εφαρμογή της έννοιας της «αμεροληψίας» στη διαδικασία έρευνας

123. Χάριν πληρότητας, πρέπει να εξεταστεί στη συνέχεια αν το Γενικό Δικαστήριο βασίμως έκρινε ότι το Κοινοβούλιο παρέβη την υποχρέωση αντικειμενικής αμεροληψίας που υπείχε, λόγω του ότι δύο υπεύθυνοι της έρευνας είχαν, πριν από την έναρξη της διοικητικής έρευνας, προηγούμενη γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως, οπότε ενδέχεται να είχαν ήδη αρνητική γνώμη για την UZ.

124. Κατ’ αρχάς, σημειώνω ότι το Γενικό Δικαστήριο ορθώς αναγνώρισε, στη σκέψη 38 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το άρθρο 41 του Χάρτη έχει εφαρμογή στο στάδιο της διοικητικής έρευνας διενεργούμενης στο πλαίσιο πειθαρχικής διαδικασίας εις βάρος υπαλλήλου. Ομοίως, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς μνημόνευσε την έννοια της «αμεροληψίας», όπως αυτή αναγνωρίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου, για να επισημάνει, στη σκέψη 39 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι υπό το πρίσμα της έννοιας αυτής έπρεπε να εξεταστεί, ιδίως, ο ισχυρισμός περί ελλείψεως αμεροληψίας των ορισθέντων από το Κοινοβούλιο υπευθύνων της έρευνας. Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε εν προκειμένω ορισμένα από τα διδάγματα που αντλούνται από τη νομολογία του Δικαστηρίου [100].

[99] Βλ. αποφάσεις της 12ης Ιανουαρίου 2017, Timab Industries και CFPR κατά Επιτροπής (C-411/15 P, EU:C:2017:11, σκέψη 89), και της 1ης Οκτωβρίου 2020, CC κατά Κοινοβουλίου (C-612/19 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:776, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[100] Βλ. σημεία 103 και 104 των παρουσών προτάσεων.

125. Ακολούθως, το Γενικό Δικαστήριο εκτίμησε τα πραγματικά περιστατικά και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο ορισμός των εν λόγω υπευθύνων της έρευνας μπορούσε να δημιουργήσει εύλογες αμφιβολίες ως προς την αντικειμενική αμεροληψία τους.

α) Ο ορισμός του υπευθύνου για το «πειθαρχικό» σκέλος της έρευνας

126. Πιο συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο έλαβε υπόψη το γεγονός ότι ένας εκ των επιφορτισμένων με το «πειθαρχικό» σκέλος της έρευνας υπαλλήλων είχε συναντήσει έναν από τους καταγγέλλοντες σε χρόνο προγενέστερο της ενάρξεως της διοικητικής έρευνας εις βάρος της UZ. Κατά τη μαρτυρία του εν λόγω καταγγέλλοντος, ο ίδιος είχε μεταβεί στην πόλη του Λουξεμβούργου (Λουξεμβούργο) προκειμένου να ενημερωθεί σχετικά με την πιθανότητα διενέργειας έρευνας εις βάρος του από την OLAF, καθόσον συνάδελφοί του τον είχαν πληροφορήσει ότι ο σύζυγος της UZ, υποκινούμενος από την ίδια, είχε υποβάλει καταγγελία εναντίον του στην εν λόγω υπηρεσία για φερόμενες παρατυπίες που αφορούσαν τη χορήγηση γονικής άδειας, τούτο δε «για λόγους εκδίκησης», «επειδή ο συγκεκριμένος συνάδελφος [είχε] υπονομεύσει την εργασία της». Όπως διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 48 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Κοινοβούλιο δεν αμφισβήτησε ότι πραγματοποιήθηκε όντως η εν λόγω συνάντηση, προ της ενάρξεως της διοικητικής έρευνας, μεταξύ ενός εκ των καταγγελλόντων και του μελλοντικού υπευθύνου για την έρευνα. Ωστόσο, το Κοινοβούλιο υποστήριξε, πρώτον, ότι ο τελευταίος δεν κοινοποίησε καμία πληροφορία σχετική με την επίμαχη υπόθεση και, δεύτερον, ότι ουδείς αμφέβαλλε ότι ο μελλοντικός υπεύθυνος της έρευνας θα καλούνταν να ασκήσει τα καθήκοντα αυτά.

127. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, εκτιμώ ότι μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο επέλεξε να μην κάνει δεκτή την επιχειρηματολογία του Κοινοβουλίου. Προκειμένου να γίνουν καλύτερα κατανοητοί οι λόγοι που οδήγησαν στο συμπέρασμα αυτό, πρέπει να εξεταστεί λεπτομερέστερα το σκεπτικό του Γενικού Δικαστηρίου.

128. Πρώτον, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, στη σκέψη 49 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν υπάρχει καμία καταγραφή του περιεχομένου της συνομιλίας μεταξύ ενός εκ των καταγγελλόντων και του μελλοντικού υπευθύνου για την έρευνα. Κατά συνέπεια, δεν υπήρχε επαρκής απόδειξη σχετικά με το περιεχόμενο της συνομιλίας των παρισταμένων στη συνάντηση αυτή προσώπων. Επομένως, ο ισχυρισμός του Κοινοβουλίου ότι δεν κοινοποιήθηκε καμία πληροφορία σχετική με την υπόθεση δεν ήταν δυνατόν να αποδειχθεί. Ελλείψει αξιόπιστων αποδεικτικών στοιχείων, η επίμαχη μαρτυρία αποτελούσε απλώς και μόνον μια ένδειξη την οποία μόνον τα εμπλεκόμενα πρόσωπα μπορούσαν να επιβεβαιώσουν. Φρονώ, ωστόσο, ότι τέτοια μαρτυρία είναι ικανή να εγείρει ερωτηματικά σχετικά με τη στάση των εν λόγω προσώπων έναντι της UZ, ιδίως αν τεκμηριώνεται δεόντως κατά τη διάρκεια ακροάσεως, όπως συνέβη εν προκειμένω. Τούτο οδηγεί σε μια καίρια πτυχή της υποθέσεως, την οποία εξέτασε στη συνέχεια το Γενικό Δικαστήριο.

129. Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι η αντικειμενική αμεροληψία προϋποθέτει ότι το θεσμικό όργανο παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης σχετικής αμφιβολίας. Όπως επισημάνθηκε στις παρούσες προτάσεις[101], αυτό ακριβώς απαιτεί και η νομολογία του Δικαστηρίου για την αποφυγή οποιασδήποτε αντίθετης καταστάσεως. Λαμβάνοντας υπόψη την απαίτηση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι μια τέτοια μαρτυρία μπορούσε να προκαλέσει στην UZ εύλογη αμφιβολία ως προς την αμεροληψία του υπευθύνου της έρευνας, ο οποίος θα μπορούσε να έχει επηρεαστεί από τον φερόμενο ιδιαιτέρως

[101] Βλ. σημείο 105 των παρουσών προτάσεων.

κακόβουλο, όπως του είχε μεταφερθεί, χαρακτήρα της συμπεριφοράς της UZ. Πράγματι, ανεξαρτήτως της ακρίβειας της πληροφορίας αυτής, φρονώ ότι υπήρχε ο κίνδυνος να έχει σχηματίσει ο εν λόγω υπάλληλος αρκετά δυσμενή εντύπωση για την UZ, προτού καν κληθεί να ασκήσει τα καθήκοντα του υπευθύνου της έρευνας. Επομένως, δεν μπορεί να προσαφθεί στην UZ ότι αμφισβήτησε την αμεροληψία του Κοινοβουλίου κατά τη διαδικασία, όπως επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 52 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Σύμφωνα δε με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το Γενικό Δικαστήριο δεν ήταν υποχρεωμένο να εξακριβώσει αν ο επιφορτισμένος με τη διενέργεια της έρευνας είχε *πράγματι* προκαταλήψεις έναντι της UZ. Αρκούσε η ύπαρξη *εύλογης αμφιβολίας* επ' αυτού, η οποία δεν μπορούσε να αρθεί[102]. Όπως ορθώς διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο, οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνταν εν προκειμένω.

130. Συναφώς, είμαι της γνώμης ότι, λαμβανομένης υπόψη της ως άνω περιγραφομένης καταστάσεως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε, στη σκέψη 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το Κοινοβούλιο δεν έπρεπε να ορίσει, ως υπεύθυνο της έρευνας, πρόσωπο το οποίο είχε συναντηθεί με έναν από τους καταγγέλλοντες πριν από την έναρξη της έρευνας. Εφόσον το Κοινοβούλιο όφειλε να παράσχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, φρονώ ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 54 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι από κανένα στοιχείο δεν προέκυπτε ότι θα ήταν του ήταν δύσκολο να επιλέξει, μεταξύ των υπαλλήλων του, ένα πρόσωπο που να μην έχει καμία προηγούμενη γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως και, ως εκ τούτου, να μην εγείρει καμία εύλογη αμφιβολία έναντι της UZ. Κατόπιν των ανωτέρω, εκτιμώ ότι το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε ορθή εφαρμογή της έννοιας της «αμεροληψίας» στην προκειμένη περίπτωση όσον αφορά τον ορισμό του υπευθύνου για το «πειθαρχικό» σκέλος της έρευνας.

β) Ο ορισμός του υπευθύνου για το σχετικό με την «παρενόχληση» σκέλος της έρευνας

131. Όσον αφορά την προβαλλόμενη έλλειψη αμεροληψίας του υπευθύνου για το σχετικό με την «παρενόχληση» σκέλος της έρευνας, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, στη σκέψη 57 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ο υπάλληλος αυτός, πριν του ανατεθεί η διενέργεια της έρευνας, είχε προεδρεύσει της συμβουλευτικής επιτροπής για την ηθική παρενόχληση και την πρόληψή της στον χώρο εργασίας, η οποία είχε καταλήξει στο πόρισμα, κατόπιν της αιτήσεως αρωγής εκ μέρους των καταγγελλόντων, ότι η διεύθυνση της μονάδας της οποίας προϊσταμένη ήταν η UZ έπρεπε να ανατεθεί σε άλλο πρόσωπο. Το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα, λαμβάνοντας υπόψη το πόρισμα της εν λόγω συμβουλευτικής επιτροπής, ότι ο συγκεκριμένος υπάλληλος, όταν ορίστηκε υπεύθυνος της έρευνας για το σκέλος που αφορούσε την «παρενόχληση», είχε ενδεχομένως ήδη σχηματίσει αρνητική γνώμη για την UZ. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, το γεγονός αυτό μπορούσε επίσης να θέσει υπό αμφισβήτηση την αντικειμενική αμεροληψία των διενεργησάντων την έρευνα.

132. Από τη μια πλευρά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, όπως προτείνει το Κοινοβούλιο, ότι η κατάσταση που περιγράφεται στην προηγούμενη παράγραφο παρουσιάζει ομοιότητα με εκείνη που σχετίζεται με «προηγούμενη γνώση» των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους εκείνων που καλούνται να μετάσχουν στην έκδοση δικαστικής ή διοικητικής αποφάσεως, περίσταση η οποία, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου[103], δεν είναι αφ' εαυτής ικανή να καταστήσει ελαττωματική την απόφαση αυτή λόγω διαδικαστικής πλημμέλειας υπό τη μορφή ελλείψεως αμεροληψίας. Από την άλλη πλευρά, μια πιο προσεκτική εξέταση καταδεικνύει ότι η συγκεκριμένη περίπτωση είναι

[102] Βλ. σημείο 108 των παρουσών προτάσεων.

[103] Βλ. σημείο 106 των παρουσών προτάσεων.

στην πραγματικότητα πολύ διαφορετική, δεδομένου ότι ο υπάλληλος που κλήθηκε να ασκήσει καθήκοντα υπευθύνου διενέργειας της έρευνας είχε προηγουμένως μετάσχει στην έκδοση αποφάσεως με σκοπό την αντικατάσταση της UZ από τη θέση της προϊσταμένης μονάδας, τούτο δε λόγω ακριβώς της παρενοχλήσεως. Φρονώ ότι μια τέτοια κατάσταση είναι ιδιαιτέρως δυσχερής, δεδομένου ότι συνεπάγεται ενεργό συμμετοχή σε διάφορα στάδια διοικητικής διαδικασίας που μπορεί να οδηγήσει στην επιβολή πειθαρχικής ποινής[104]. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι είναι σχεδόν αδύνατος ο χειρισμός της υποθέσεως εκ μέρους των εμπλεκόμενων υπαλλήλων άνευ οιασδήποτε προκαταλήψεως[105].

133. Ως εκ τούτου, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει το Κοινοβούλιο, εν προκειμένω δεν πρόκειται απλώς για περίπτωση «προηγούμενης γνώσεως» των πραγματικών περιστατικών, αλλά μάλλον για «προηγούμενη συμμετοχή» στη διοικητική διαδικασία, οπότε δημιουργούνται εύλογες αμφιβολίες ως προς τη στάση του υπαλλήλου έναντι της UZ. Συνεπώς, εκτιμώ ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε καν τη δυνατότητα κατ' αναλογίαν εφαρμογής της νομολογίας που είχε αναφέρει νωρίτερα στο σκεπτικό του, καταλήγοντας εν τέλει στο συμπέρασμα, στη σκέψη 58 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ο ορισμός του συγκεκριμένου υπαλλήλου ήταν ικανός να θέσει υπό αμφισβήτηση την αντικειμενική αμεροληψία του διενεργούντος την έρευνα για τον λόγο ότι δεν μπορούσε να αποκλειστεί ότι αυτός είχε ενδεχομένως ήδη σχηματίσει αρνητική γνώμη για την UZ. Κατά τη γνώμη μου, το συμπέρασμα αυτό είναι συνεπές και, ως εκ τούτου, δεν επιδέχεται αμφισβήτηση από νομικής απόψεως.

134. Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, εκτιμώ ότι δεν είναι δυνατόν να προσαφθεί βασίμως στο Γενικό Δικαστήριο ότι εφάρμοσε κατά τρόπο υπερβολικά αυστηρό τα κριτήρια σχετικά με την έννοια της «αμεροληψίας». Δεδομένου, αφενός, ότι τα θεσμικά όργανα υποχρεούνται να παρέχουν επαρκή εχέγγυα για τον *αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας* ως προς ενδεχόμενη προκατάληψη στο πλαίσιο διοικητικών ερευνών, αφετέρου, ότι η υπό κρίση περίπτωση αφορά διοικητική διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει στην επιβολή *πειθαρχικής κυρώσεως η οποία συνεπάγεται* σοβαρές συνέπειες για τον ενδιαφερόμενο υπάλληλο σε επαγγελματικό επίπεδο, είμαι της γνώμης ότι επιβάλλεται συνετή προσέγγιση. Πράγματι, δεν πρέπει να λησμονείται ότι η λήψη κατάλληλων μέτρων για την ικανοποίηση της απαιτήσεως αντικειμενικής αμεροληψίας δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά τρόπο διασφαλίσεως του ότι η διοικητική διαδικασία θα διεξαχθεί με *πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου*. Επιπλέον, δεδομένου ότι, όπως υπομνήσθηκε στις παρούσες προτάσεις, η απαίτηση αντικειμενικής αμεροληψίας αποσκοπεί στην *προστασία τόσο της εσωτερικής λειτουργίας όσο και της εξωτερικής εικόνας των θεσμικών και λοιπών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης*[106], εκτιμώ ότι θα ήταν εσφαλμένο να θεωρηθεί ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την απαίτηση αυτή μπορούν να μην αντιμετωπιστούν με τη δέουσα σοβαρότητα.

104 Πρβλ. Van Reenen, P., «Impartiality in the EU Asylum Procedure», *European Journal of Migration and Law*, 2018, αριθ. 20, σ. 345. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι η περίπτωση κατά την οποία δικαστής έχει μετάσχει επανειλημμένως στη λήψη δυσμενών για ένα άτομο αποφάσεων είναι ικανή να εγείρει εύλογες αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία του.

105 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να γίνει μνεία στην απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 28ης Οκτωβρίου 1998, Castillo Algar κατά Ισπανίας (CE:ECHR:1998:1028JUD002819495), η οποία αφορούσε την αμεροληψία στρατιωτικού δικαστηρίου, δύο μέλη του οποίου είχαν προηγουμένως επιληφθεί, σε άλλο τμήμα, της εφέσεως κατά της διατάξεως με την οποία είχε ασκηθεί δίωξη στον ενδιαφερόμενο. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, υπήρχαν στοιχεία από τα οποία μπορούσε να συναχθεί ότι οι δικαστές είχαν διαμορφώσει με την άποψή τους την απόφαση του προηγούμενου δικαστηρίου, κατά την οποία υπήρχαν «επαρκείς ενδείξεις βάσει των οποίων μπορούσε να συναχθεί η τέλεση στρατιωτικού εγκλήματος». Κατά συνέπεια, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ.

106 Βλ. σημείο 104 των παρουσών προτάσεων.

γ) Προκαταρκτικό συμπέρασμα σχετικά με τον ορισμό των υπευθύνων της έρευνας

135. Από το σκεπτικό της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο είχε επίγνωση των διακυβευμάτων και ότι κατέληξε στα κατάλληλα συμπεράσματα, κρίνοντας ότι το Κοινοβούλιο δεν συμμορφώθηκε προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την απαίτηση «αμεροληψίας», όπως αυτή έχει ερμηνευθεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου. Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει το Κοινοβούλιο, από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να συναχθεί παραμόρφωση ή εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου. Για τους προαναφερθέντες λόγους, εκτιμώ ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον διαπίστωσε, στη σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, κατά τον ορισμό των προμνησθέντων υπαλλήλων ως υπευθύνων της έρευνας, το Κοινοβούλιο δεν παρέσχε επαρκείς εγγυήσεις για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας.

3. Οι έννομες συνέπειες της παραβάσεως της απαιτήσεως «αμεροληψίας»

136. Τούτων λεχθέντων, επισημαίνω ότι το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε στη συνέχεια, στις σκέψεις 60 έως 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά πόσον η εν λόγω παράβαση της υποχρεώσεως αμεροληψίας μπορούσε να επηρεάσει την απόφαση περί επιβολής πειθαρχικής κυρώσεως στην UZ. Μνημονεύοντας τη δική του νομολογία [107], το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι διαδικαστική πλημμέλεια μπορεί να δικαιολογήσει την ακύρωση πράξεως μόνον εάν, ελλείψει της πλημμέλειας αυτής, η διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα. Με άλλα λόγια, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά, πρώτον, ότι οι διαδικαστικές πλημμέλειες δεν είναι όλες ικανές να καταστήσουν άκυρη μια διοικητική πράξη και, δεύτερον, ότι η μη συμμόρφωση προς την απαίτηση αμεροληψίας δεν εξαιρείται από τον κανόνα αυτό.

137. Όπως ήδη διευκρινίστηκε, η απαίτηση αμεροληψίας αποσκοπεί στην απαγόρευση διαφόρων συμπεριφορών, οι οποίες μπορεί να συνιστούν από ήσσονος σημασίας παραβάσεις έως και αξιόποινες πράξεις. Επομένως, οι έννομες συνέπειες της παραβάσεως της εν λόγω απαιτήσεως πρέπει να είναι αναλογικές και να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα εγγενή σε κάθε έννομη τάξη συμφέροντα, όπως αυτά της διοικητικής αποτελεσματικότητας, της ασφάλειας δικαίου και της οικονομίας της διαδικασίας, τα οποία ενδέχεται να καθιστούν αναγκαία τη διατήρηση διοικητικής πράξεως παρά την έλλειψη νομιμότητας. Σύμφωνα με την προτεινόμενη προσέγγιση [108], πρέπει κατ' αρχάς να εξεταστεί αν η παράβαση της απαιτήσεως αμεροληψίας με την τέλεση των εν λόγω πράξεων είναι τέτοιας βαρύτητας ώστε η επίμαχη εν προκειμένω διοικητική απόφαση να πρέπει να ακυρωθεί. Συναφώς, επισημαίνω ότι, ελλείψει λεπτομερέστερων στοιχείων, από τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως δεν προκύπτει ούτε η τέλεση αξιόποινης πράξεως εκ μέρους των διενεργησάντων την έρευνα ούτε σύγκρουση συμφερόντων για προσωπικούς, οικογενειακούς, πολιτικούς ή οικονομικούς λόγους. Επομένως, φρονώ ότι η δυνατότητα να ακυρωθεί ab initio η επίδικη απόφαση πρέπει να αποκλειστεί.

138. Το επόμενο στάδιο της αναλύσεως συνίσταται, σύμφωνα με την προτεινόμενη προσέγγιση, στην εξακρίβωση του κατά πόσον η παράβαση αυτή της απαιτήσεως αμεροληψίας ήταν ικανή να επηρεάσει την απόφαση περί επιβολής πειθαρχικής κυρώσεως στην UZ. Όσον αφορά το ζήτημα αυτό, παρατηρείται ότι, στη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η διοικητική έρευνα θα μπορούσε να οδηγήσει σε *διαφορετική αρχική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και, ως εκ τούτου, να καταλήξει σε διαφορετικές συνέπειες* αν είχε διεξαχθεί με επιμέλεια και

[107] Απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2017, Kerstens κατά Επιτροπής (T-270/16 P, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:74).

[108] Βλ. σημείο 118 των παρουσών προτάσεων.

αμεροληψία». Το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται στην άποψη ότι η διοικητική έρευνα αποτελεί προϋπόθεση για την εκ μέρους της ΑΔΑ άσκηση της διακριτικής της ευχέρειας όσον αφορά τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί μετά την έρευνα και ότι η συνέχεια αυτή μπορεί να οδηγήσει εν τέλει στην επιβολή πειθαρχικής ποινής.

139. Όπως ορθώς διευκρίνισε το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 63 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, βάσει της έρευνας αυτής και της ακροάσεως του ενδιαφερόμενου υπαλλήλου, η ΑΔΑ εκτιμά, πρώτον, αν πρέπει ή όχι να κινήσει πειθαρχική διαδικασία, δεύτερον, αν πρέπει, ενδεχομένως, η διαδικασία αυτή να διενεργηθεί ή όχι ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου και, τρίτον, σε περίπτωση παραπομπής ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου, τα πραγματικά περιστατικά των οποίων επιλαμβάνεται το εν λόγω συμβούλιο. Με άλλα λόγια, εσφαλμένη πραγματική βάση, η οποία έχει προκύψει στο πλαίσιο διοικητικής έρευνας ενέχουσας διάφορες διαδικαστικές πλημμέλειες, μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για τον οικείο υπάλληλο. Πιο συγκεκριμένα, το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένες και, ως εκ τούτου, παράνομες αποφάσεις εκ μέρους της ΑΔΑ καθώς και των οργάνων που εμπλέκονται στην πειθαρχική διαδικασία. Η συλλογιστική αυτή είναι, κατά τη γνώμη μου, λογική και δεν επιδέχεται αμφισβήτηση από νομική άποψη.

140. Τούτου λεχθέντος, πρέπει να παρατηρηθεί στο πλαίσιο αυτό ότι το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου, στη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, απηχεί, κατ' ουσίαν, τη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως αυτή απορρέει από τη μνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά RQ[109]. Συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε παρεμφερή κριτήρια, όταν διαπίστωσε ότι δεν μπορούσε να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η παράβαση της απαιτήσεως αμεροληψίας να επηρέασε την αρχική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Γενικό Δικαστήριο εμμέσως αναγνώρισε ότι η επίδικη απόφαση θα μπορούσε να έχει διαφορετικό περιεχόμενο εάν είχε τηρηθεί η απαίτηση αμεροληψίας.

141. Για τους ανωτέρω λόγους, φρονώ ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά το αποτέλεσμα της αναλύσεώς του. Το Γενικό Δικαστήριο ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε εν προκειμένω την έννοια της «αμεροληψίας», όπως αυτή αναγνωρίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επίδικη απόφαση έπασχε από *σημαντικό* ελάττωμα της διαδικασίας και ότι έπρεπε να ακυρωθεί. Επομένως, εκτιμώ ότι το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

VII. Πρόταση

142. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει αβάσιμο το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως.

[109] Βλ. σημείο 118 των παρουσών προτάσεων.